

**FUNDACJA
NOWOCZESNA
POLSKA**

Szkolna biblioteka internetowa

WOLNE LEKTURY

Użytkowanie i redakcja. Poradnik

Copyright Małgorzata Brudzyńska Aleksandra Sekuła, Krzysztof Siewicz,
Claudia Snochowska-Gonzalez
Publikacja dostępna na warunkach licencji Creative Commons BY-SA
i/lub GNU Free Documentation License

Honorowy patronat: **Partnerzy:**

Spis treści

1. O Wolnych Lekturach	5
2. Jak korzystać z Wolnych Lektur?	6
3. Jak powstają Wolne Lektury?	18
4. Czym się zajmują wolontariusze i wolontariuszki?	18
4.1. Dodawanie przypisów - przypisy edytorskie	20
4.2. Modyfikowanie istniejących przypisów	21
4.3. Motywy i tematy literackie	32
4.4. Skąd brać nazwy motywów i tematów?	37
4.5. Opis użycia wybranych motywów i tematów literackich	40
4.6. Wybrane rodziny motywów i grupy tematyczne	43
4.7. Uwspółcześnienia	45
4.8. Zaznaczanie przypuszczalnych błędów w tekście	46
4.9. Pomoc dodatkowa	46
5. Prawo autorskie	49
6. Przykładowe scenariusze lekcji z wykorzystaniem utworów ze strony Wolnych Lektur	55

1. O Wolnych Lekturach

Biblioteka internetowa z lekturami szkolnymi Wolne Lektury (www.wolnelektury.pl) to projekt realizowany przez Fundację Nowoczesna Polska. Działa od 2007 roku i udostępnia w swoich zbiorach lektury szkolne, które są zalecane do użytku przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i które trafiły już do domeny publicznej. Są one opracowane, opatrzone komentarzem i udostępnione w kilku formatach (html i txt, niektóre teksty także jako pdf i odt). Można je zgodnie z prawem, bezpłatnie przeglądać, ściągać na swój komputer, a także udostępniać innym i publikować. Nasza biblioteka jest również zaopatrzona w wiele narzędzi do pracy z tekstem, przydatnych zarówno dla uczniów, jak i nauczycieli.

Zespół projektu Wolne Lektury składa się z doświadczonych redaktorek i nauczycielek, co zapewnia rzetelność naszego portalu. W tworzeniu go współpracujemy z Biblioteką Narodową, która dostarcza nam najlepszych dostępnych wydań i opracowań krytycznych lektur szkolnych, opublikowanych w Cyfrowej Bibliotece Narodowej Polona. Wspólnie staramy się, aby teksty lektur – nasze dziedzictwo kulturowe – były dostępne dla wszystkich, niezależnie od miejsca zamieszkania, zasobności portfela czy stopnia sprawności fizycznej. Jest to możliwe dzięki istnieniu domeny publicznej, czyli zbioru dzieł nieobjętych restrykcjami prawa autorskiego, dzięki nowoczesnym technologiom – narzędziom, które pozwalają zwielokrotnić dostępność treści upublicznianych w Internecie, i dzięki pracy wolontariuszy włożonej w opracowanie tekstów lektur. Niniejszy poradnik ma służyć właśnie obecnym i przyszłym wolontariuszom – redaktorom i redaktorkom, pomagającym przygotować teksty tak, aby najlepiej odpowiadały na potrzeby uczniów i nauczycieli.

Projekt Wolne Lektury jest całkowicie niekomercyjny i realizowany *pro publico bono*. Dlatego tak ważne jest dla nas poparcie udzielone przez wybitne osobistości kultury i nauki. Patronat honorowy nad projektem Wolne Lektury sprawuje Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Stowarzyszenie Pisarzy Polskich. W Komitecie Honorowym Wolnych Lektur zgodzili się zasiadać prof. Maria Janion, prof. Grażyna Borkowska, prof. Przemysław Czapliński, prof. Mieczysław Dąbrowski, prof. Ewa Kraskowska, prof. Małgorzata Czermińska, prof. Jerzy Jarzębski i prof. Piotr Śliwiński.

Digitalizacją i korektą tekstów zajmuje się Biblioteka Narodowa. Serwis internetowy został zaprojektowany przez 2ia. Obsługę prawną Wolnych Lektur zapewnia Kancelaria Grynhoff, Woźny, Maliński. Hosting serwisu zapewnia firma EO Networks. W opracowaniu technicznym tekstów pomaga wydawnictwo Korporacja Ha!Art. Logo Wolne Lektury jest dziełem agencji PZL. Projekt objęli patronatem medialnym: Dziennik, Elle, Tok.fm, Biblioteka Analiz, Tygodnik Powszechny, Przekrój i TVP Kultura.

2. Jak korzystać z Wolnych Lektur?

Najważniejszą innowacją Wolnych Lektur, odróżniającą ten projekt od innych bibliotek internetowych, jest możliwość przeszukiwania tekstów z zastosowaniem różnych kryteriów: tradycyjnych, takich jak tytuł, autor, epoka, rodzaj, gatunek literacki, ale i niespotykanych nigdzie indziej, to jest odnoszących się do treści wielu utworów naraz – motywów i tematów literackich. (Zob. **Fig. 1**). Takie przeszukiwanie jest możliwe dzięki specjalnemu opracowaniu tekstów lektur szkolnych, to znaczy opisaniu ich za pomocą wymienionych kryteriów. Tym właśnie Wolne Lektury różnią się od licznych stron z opracowaniami lektur szkolnych – dostarczają narzędzi do twórczej pracy z tekstem, a nie gotowych ściąg. Jeśli np. uczeń dostanie temat pracy domowej: „Motyw dziecka w literaturze romantyzmu na podstawie wybranych utworów”, to dwa kliknięcia na naszej stronie sprawią, że na ekranie komputera pojawi mu się komplet tekstów do analizy. Dzięki takim narzędziom czytanie lektur staje się fascynującą podróżą po świecie kultury. (Zob. **Fig. 2a–2c**).

Kolejną użyteczną funkcjonalnością Wolnych Lektur, przydatną w pracy w szkole, jest możliwość układania całych zestawów tekstów przerabianych na przykład w ciągu roku przez daną klasę. Takie półki z lekturami są tworzone przez nauczycielkę/ła, która/y może następnie wysłać swoim uczniom odnośnik (link) do tego zbioru, a oni jednym kliknięciem ściągną cały zestaw na swój komputer. (Zob. **Fig. 3a–3g**). Mechanizm działania Wolnych Lektur jest obecnie rozszerzany i wzbogacany o następne funkcjonalności. Planujemy między innymi przygotowanie wersji audio lektur szkolnych w formatach mp3, ogg i DAISY, dzięki którym dostęp do arcydzieł literatury zyskają także niewidomi i słabo widzący. I oczywiście wciąż wzbogacamy nasz zbiór lektur o kolejne utwory.

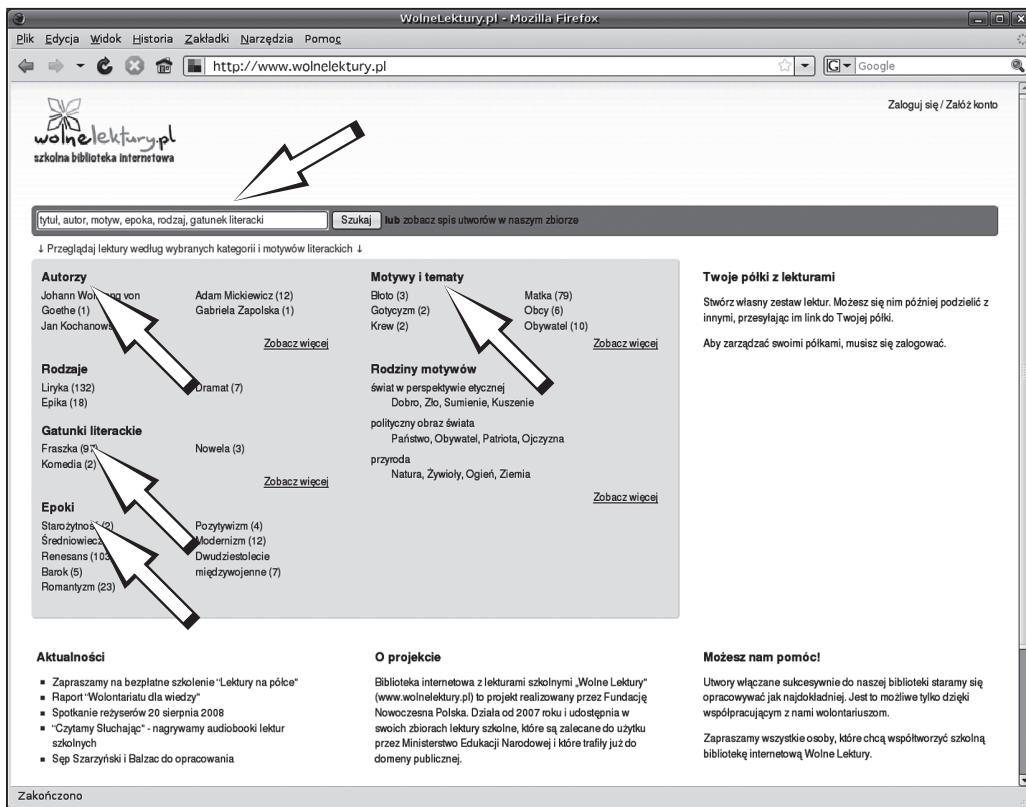

Fig. 1. Strona główna szkolnej biblioteki internetowej Wolne Lektury. Kategorie wyszukiwawcze.

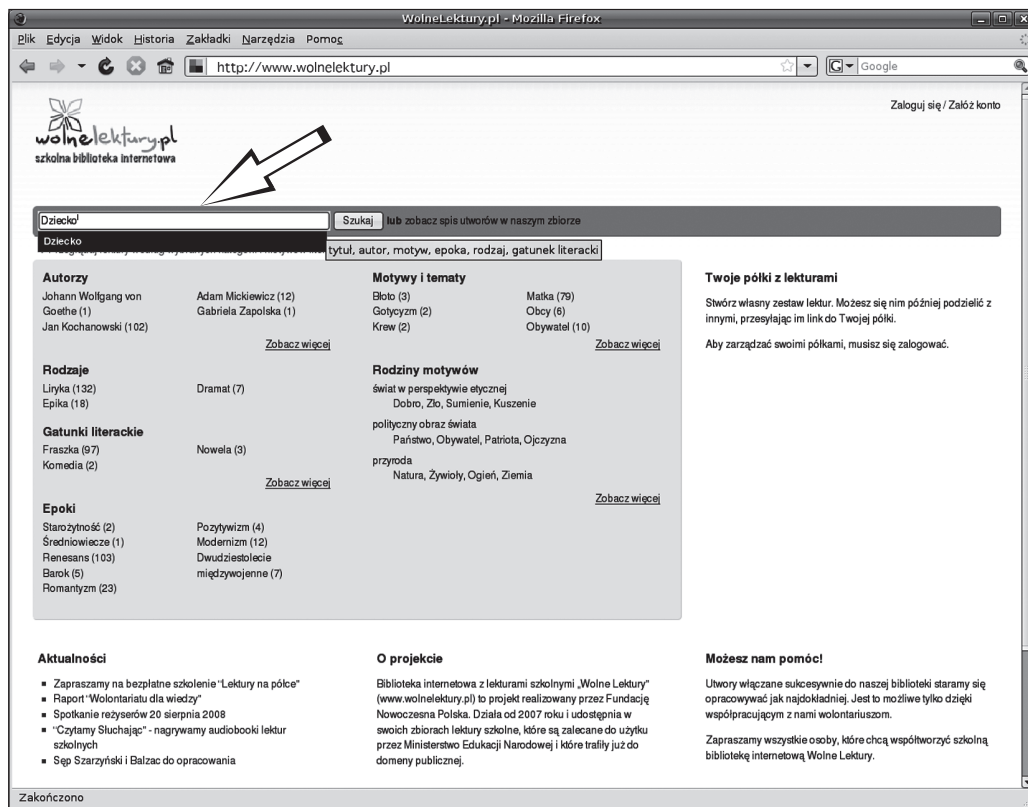

Fig. 2a. Wyszukiwanie motywu dziecka w literaturze romantyzmu. W miejsce zaznaczone strzałką wpisz „Dziecko”.

Motyw: Dziecko. w WolneLektury.pl - Mozilla Firefox

Plik Edycja Widok Historia Zakładki Narzędzia Pomoc

http://www.wolnelektury.pl/motyw:Dziecko

Motyw: Dziecko.

Dziecko x tytuł, autor, motyw, epoka, rodzaj, gatunek Szukaj

W kątku kuźni, za wielką kupą zelastwa, bawiło się dwoje dzieci: czarnowłosy chłopczyk i złocistoloka dziewczynka. Było to rodzeństwo, dziatwa imćpana Ostrogi.
↓ Rozwiń fragment ↓

Bazyliśzek, Artur Oppman

Odwórcili główki: jakoz był to w istocie Waluś Klepek, synek dziesięciolatek imćpana Pietra Klepki, bednarza z Zapiecka.

Waluś, dawny ich znajomy, miły i za
↓ Rozwiń fragment ↓

Bazyliśzek, Artur Oppman

Wszyscy przemądrzali pedagogowie i ochmistrze godzą się na to, że dzieci nie wiedzą czego chcą, natomiast nikt uwierzyć nie chce, mimo naocznej oczywistości teg
↓ Rozwiń fragment ↓

Cierpienia młodego Wertera, Johann Wolfgang von Goethe

O niespełna godzinę drogi od miasta znajduje się miejscowość, zwana Wahlheim.Wszyscy byli w polu, tylko czteroletni może chłopak siedział na ziemi, trzymając pom
↓ Rozwiń fragment ↓

Cierpienia młodego Wertera, Johann Wolfgang von Goethe

Popadłem, widzę, w zachwyt, przypowieści i deklamację i zapomniałem z tego powodu opowiedzieć ci dokładnie, co się potem stało z dziećmi. Przesiedziałem blisko
↓ Rozwiń fragment ↓

Cierpienia młodego Wertera, Johann Wolfgang von Goethe

Zakończono

Autorzy

Hans Christian
Andersen (2)
Johann Wolfgang von
Goethe (10)
Jan Kochanowski (4)
Maria Konopnicka (10)
Zygmunt Krasiński (2)
Bolesław Leśmian (1)
Adam Mickiewicz (4)
Artur Oppman (3)
Władysław Stanisław
Reymont (12)
William Shakespeare (6)
Juliusz Słowacki (2)
Gabriela Zapolska (3)
Stefan Żeromski (3)

Motywy

Bieda (5)
Błajtyka (1)
Bóg (1)
Bogactwo (1)
Chłop (3)
Córka (6)
Dom (2)
Dorośłość (1)
Dzieciństwo (3)
Dzieństwo (1)
Głód (1)
Gospodarz (2)
Jedzenie (1)
Kobieta (9)
Kochanek (1)
Kor (3)
Kondycja ludzka (2)
Koniec świata (1)
Małżeństwo (1)
Małka (14)

Mężczyzna (2)
Miłość (4)
Modlitwa (4)
Nauka (1)
Obowiązek (1)
Obrzędy (1)
Ojciec (9)
Poświęcenie (1)
Pozory (1)
Pozycja społeczna (1)
Przemijanie (2)
Ptak (1)
Religia (1)
Rodzina (4)
Rozpacz (1)
Sąd (1)
Świąd (2)
Sierota (1)
Siostra (2)
Słońce (1)

Ślub (1)
Śluga (2)
Śmierć (5)
Sprawiedliwość (1)
Syn (2)
Vanitas (1)
Wdowa (1)
Wdowiec (3)
Wieś (3)
Władza (1)
Własność (3)
Woda (1)
Zabawa (2)
Zaloba (1)
Zaświaty (1)
Zbrodnia (1)
Złodziej (1)
Żona (1)

Rodzaje

Liryka (11)
Epika (40)
Dramat (11)

Gatunki literackie

Ballada (4)
Baśń (2)
Dramat romantyczny (2)
Fraszka (4)
Komedia (3)
Legenda (3)
Nowela (10)
Powieść (15)
Powieść epistolarna (10)
Tragedia (6)
Wiersz (2)
Wiersz sylabotoniczny (1)

Epoki

Renesans (10)
Romantyzm (20)
Pozwizm (10)

Fig. 2b. Wyszukiwanie motywu dziecka w literaturze romantyzmu. Kliknij w wybraną epokę.

Motyw: Dziecko. Epoka: Romantyzm. w WolneLektury.pl - Mozilla Firefox

Plik Edycja Widok Historia Zakładki Narzędzia Pomoc

http://www.wolnelektury.pl/motyw:Dziecko/epoka:Romantyzm

Zaloguj się / Załóż konto

wolnelektury.pl
szkolna biblioteka internetowa

Motyw: Dziecko. Epoka: Romantyzm.

Dziecko | x | Romantyzm | x | tytuł, autor, motyw, epoka, rodzaj, gatunek | Szukaj

Wszyscy przemądrzały pedagogowie i ochmistrze godzą się na to, że dzieci nie wiedzą czego chcą, natomiast nikt uwierzyć nie chce, mimo naocznej oczywistości tego

↓ Rozwiń fragment ↓

Cierpienia młodego Wertera, Johann Wolfgang von Goethe

O niespełna godzinę drogi od miasta znajduje się miejscowość, zwana Wahlheim. Wszyscy byli w polu, tylko czteroletni może chłopak siedział na ziemi, trzymając pom

↓ Rozwiń fragment ↓

Cierpienia młodego Wertera, Johann Wolfgang von Goethe

Popadłem, widzę, w zachwyt, przypowieści i deklamację i zapomniałem z tego powodu opowiedzieć ci dokładnie, co się potem stało z dziećmi. Przeszedziałem blisko

↓ Rozwiń fragment ↓

Cierpienia młodego Wertera, Johann Wolfgang von Goethe

Wysiadłem, a służąca, która zjawiała się u bramy, poprosiła, byśmy się na chwilę zatrzymali, bo panna Lota zaraz przybędzie. Przeszedłem podwórze, zbliżyłem się

↓ Rozwiń fragment ↓

Cierpienia młodego Wertera, Johann Wolfgang von Goethe

Dziękuję ci, jeśli nie w domu kochanym, a miasto, które i wstąpił mi.

Zakończono

Autorzy

Hans Christian Andersen (2)
Johann Wolfgang von Goethe (10)
Zygmunt Krasiński (2)
Adam Mickiewicz (4)
Juliusz Słowacki (2)

Rodzaje

Liryka (6)
Epika (12)
Dramat (2)

Gatunki literackie

Ballada (4)
Baśń (2)
Dramat romantyczny (2)
Powieść epistolarna (10)
Wiersz (2)

Motywy

Chłop (1)
Dzieciństwo (2)
Dzieciństwo (1)
Kobieta (4)
Kochanek (1)
Kondycja ludzka (2)
Matka (5)
Męczyzna (1)
Miłość (1)

Modlitwa (3)
Obrzędy (1)
Ojciec (1)
Pozory (1)
Przemijanie (1)
Religia (1)
Rodzina (2)
Sąsiad (1)
Siostra (1)

Stożce (1)
Sługa (1)
Śmierć (1)
Wieża (1)
Woda (1)
Zabawa (1)
Zbrodnia (1)
Żona (1)

Fig. 2c. Wyszukiwanie motywu dziecka w literaturze romantyzmu. Na ekranie pojawi się komplet tekstów do analizy.

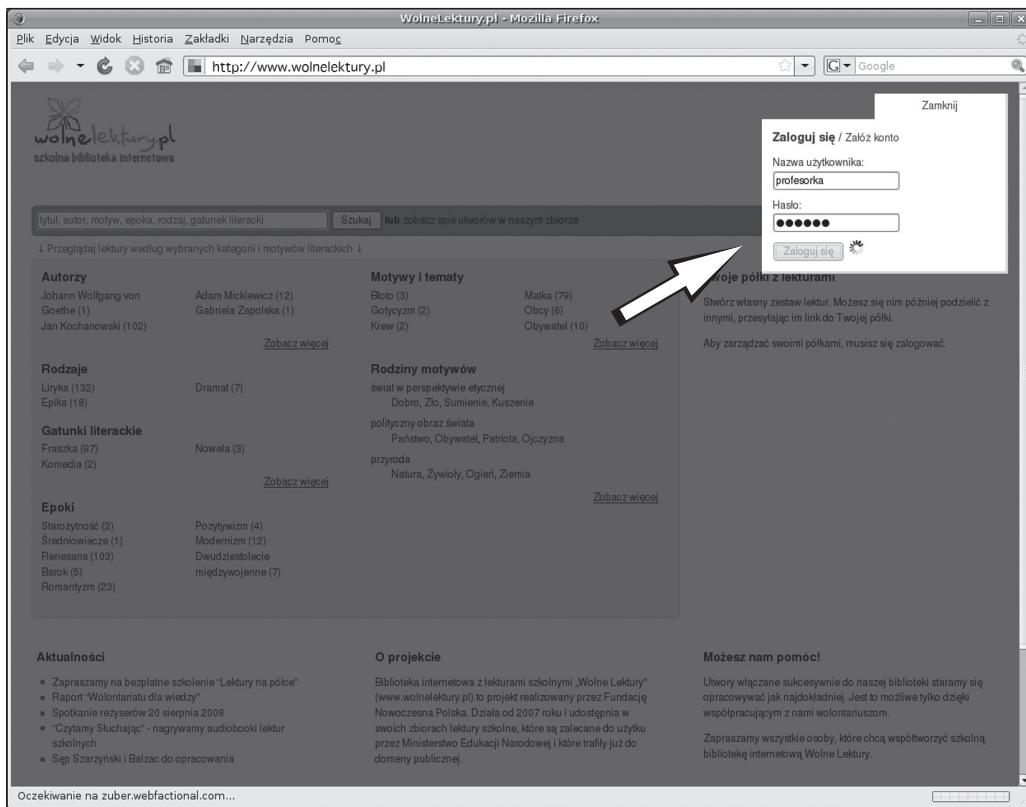

Fig. 3a. Tworzenie półki z lekturami. Logowanie.

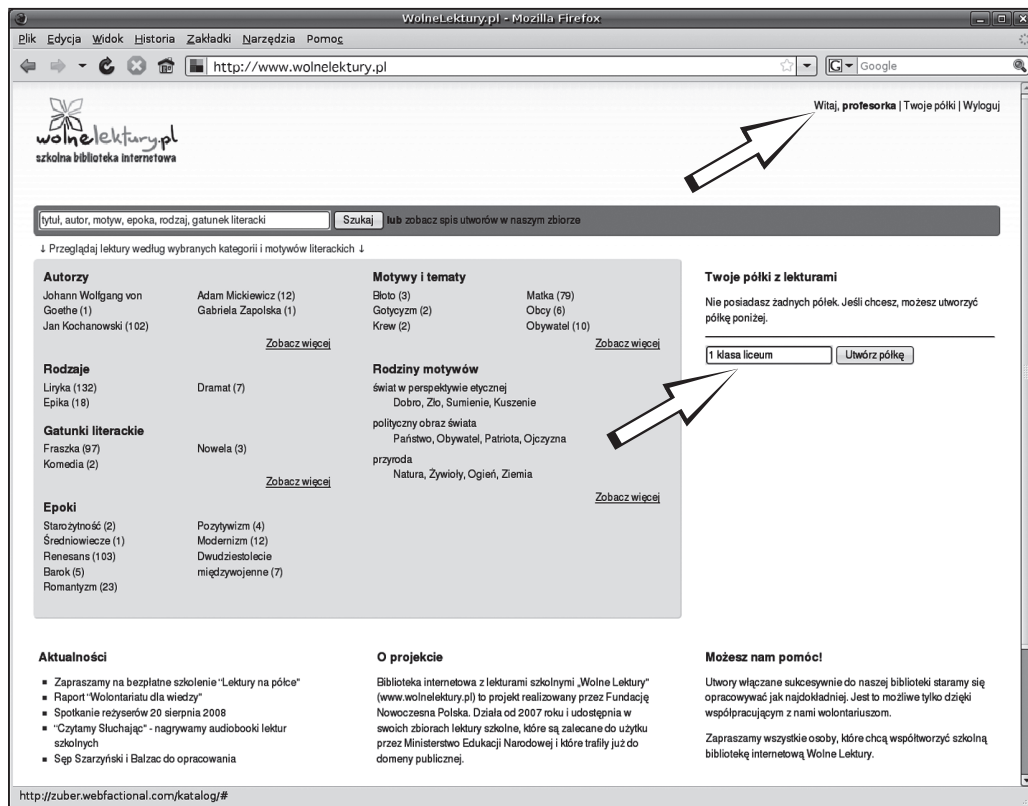

Fig. 3b. Tworzenie półki z lekturami. Po zalogowaniu nazwij swoją nową półkę.

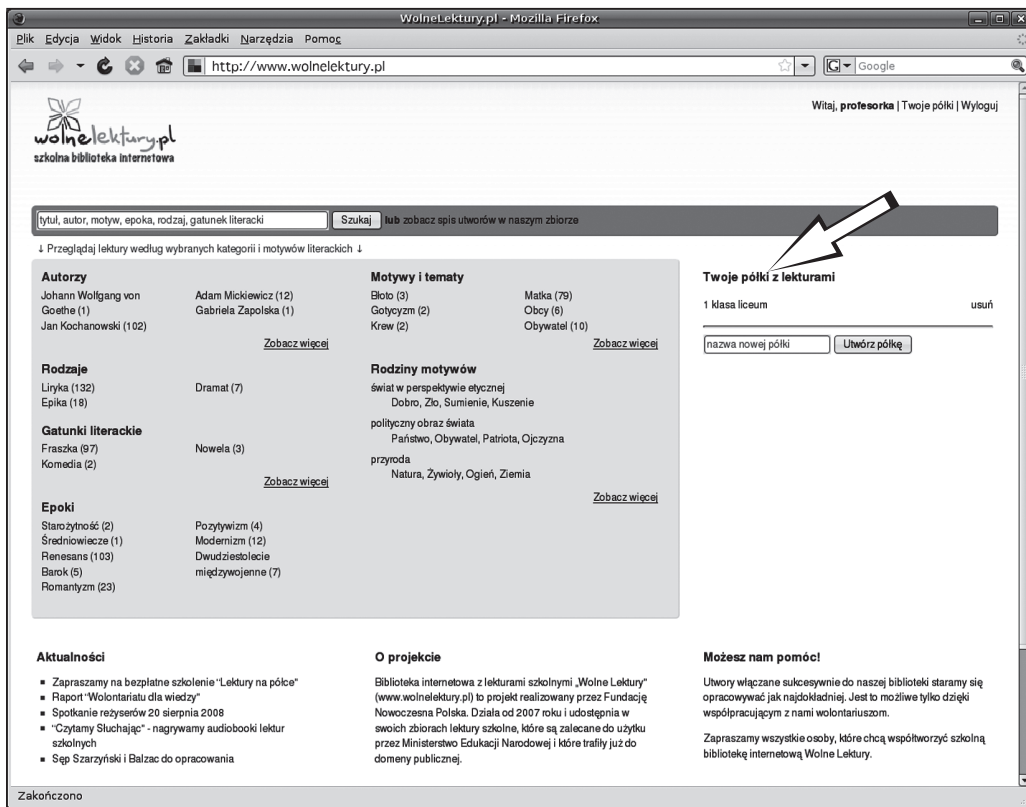

Fig. 3c. Tworzenie półki z lekturami. Twoja nowa półka.

Autor: Jan Kochanowski. w WolneLektury.pl - Mozilla Firefox

http://www.wolnelektury.pl/autor:Jan+Kochanowski/?page=7

Witaj, profesorka | Twoje półki | Wyloguj

Autor: Jan Kochanowski.

Jan Kochanowski | x | tytuł, autor, motyw, epoka, rodzaj, gatunek | Szukaj

Na swoje księgi	Na półkę!	Rodzaje	Motywy	
Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Na półkę!	Liryka (101) Dramat (1)	Małżeństwo (1) Matka (1) Mąż (4) Męczyzna (2) Milość (19) Mizoginia (1) Młodość (3) Morderstwo (1) Muzyka (1) Natura (1) Nauka (1) Obowiązek (1) Obraz świata (4) Obrzędy (1) Obyczaje (10) Obywatel (3) Ojciec (4) Ojczyzna (2) Pan (2) Pieniądz (4) Pijaństwo (5) Poeta (3) Poezja (5) Pożądanie (1) Pozycja społeczna (1) Przemijanie (8) Przemoc (1) Przyjaźń (1) Rodzina (2) Rycerz (1) Sąsiad (1) Sen (1) Skąpiec (1)	Ślawa (1) Słowo (5) Śluga (4) Śmierć (9) Śmierć bohaterska (1) Sprawiedliwość (1) Starość (4) Świętoszek (1) Syn (1) Szczęście (3) Szlachcic (3) Sztuka (2) Theatrum mundi (2) Uczta (1) Upadek (1) Uroda (1) Walka (2) Wino (1) Władza (2) Własność (1) Woda (1) Wojna (1) Wróg (1) Zabawa (1) Zaloba (2) Zaświaty (1) Zazdrość (2) Zemsta (1) Żołnierz (1) Żona (5) Żyd (1)
Na Ślase Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Na półkę!	Gatunki literackie Anakreontyk (4) Fraszka (97) Tragedia (1)		
Na śmierć Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Na półkę!	Epoki Zobacz całą kategorię Renesans.		
Na Świętego Ojca Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Na półkę!			
Na ucztę Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Na półkę!			
Na utrątnie Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Na półkę!			
O chłopcu Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Na półkę!			
O chmielu Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Na półkę!			
O dobrym panie Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Na półkę!			
O Doktorze Hiszpanie Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Na półkę!			

http://zuber.webfractional.com/katalog/lektura/na-swoje-ksiegi/polki/

Fig. 3d. Tworzenie półki z lekturami. Tu kliknij, aby wrzucić lekturę na półkę.

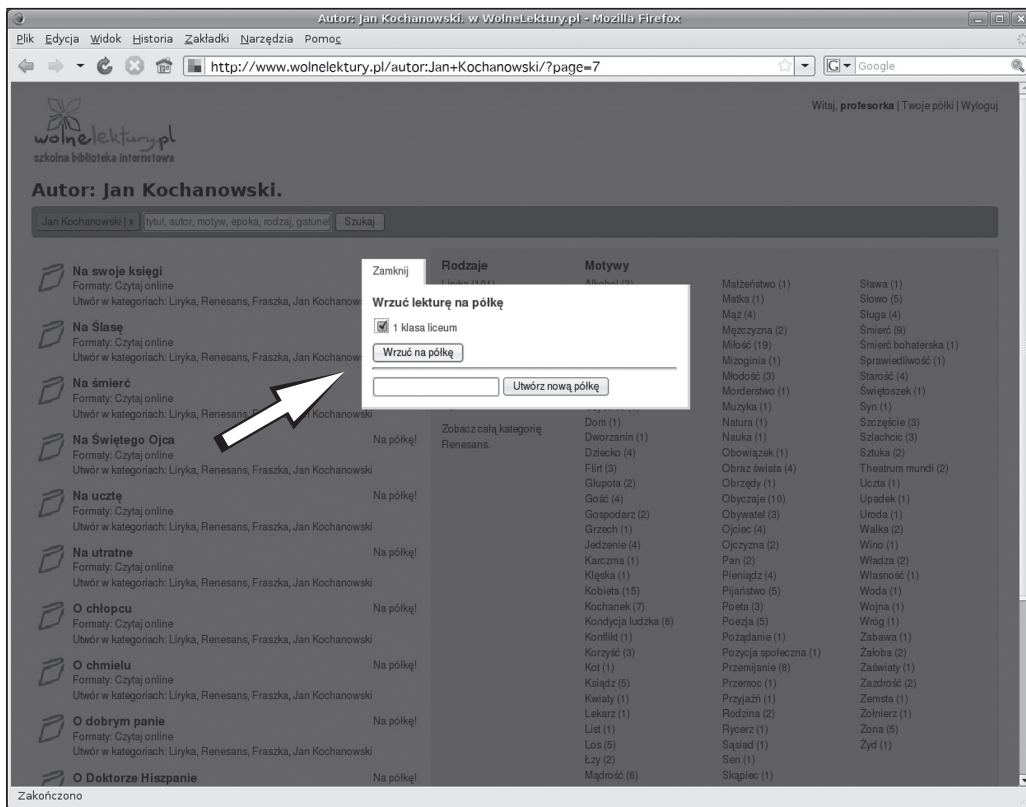

Fig. 3e. Tworzenie półki z lekturami. Wrzucanie lektury na półkę.

WolneLektury.pl
szkolna biblioteka internetowa

Półka: 1 klasa liceum.

1 klasa liceum | x | tytuł, autor, motyw, epoka, rodzaj, gatunek | Szukaj

Pobierz wszystkie książki z tej półki

Cierpienia młodego Wertera Na półkę! Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Romantyzm, Epika, Johann Wolfgang von Goethe, Powieść epistolarna	Do Baltazera Na półkę! Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Do Jana Na półkę! Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Do Kachny Na półkę! Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Na swoje księgi Na półkę! Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski	Odprowa posłów greckich Na półkę! Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Renesans, Dramat, Jan Kochanowski, Tragedia
---	--	---	---	---	--

Autorzy

Johann Wolfgang von Goethe (1)
Jan Kochanowski (5)

Rodzaje

Liryka (4)
Epika (1)
Dramat (1)

Gatunki literackie

Fraszka (4)
Powieść epistolarna (1)
Tragedia (1)

Epoki

Renesans (5)
Roman

Motywy

Mieszczanin (1)
Miłość (3)
Miłość platoniczna (1)
Miłość romantyczna (1)
Miłość silniejsza niż śmierć (1)
Miłość tragiczna (1)
Młodość (2)
Muzyka (1)
Natura (1)
Nauka (1)
Niebezpieczeństwo (1)
Nuda (1)
Obowiązek (1)
Obrzędy (1)
Obyczaje (1)
Obywatel (1)
Ogród (1)
Ojciec (2)
Ojczyzna (1)
Opieka (1)
Pielgrzym (1)
Pieniądz (1)
Pijaństwo (1)
Pobożność (1)
Pocałunek (1)
Podróż (1)
Poezja (1)
Pogrzeb (1)
Pokusa (1)
Powstanie (1)
Pożądanie (1)
Pozycja społeczna (1)

Sen (1)
Serce (1)
Sielanka (1)
Siostra (1)
Skapiec (1)
Śluga (1)
Śmiech (1)
Śmierć (1)
Sprawiedliwość (1)
Starość (1)
Strach (1)
Syn (2)
Syn marnotrawny (1)
Szaleniec (1)
Szaleństwo (1)
Szczęście (1)
Szkoła (1)
Szlachcic (1)
Szuka (1)
Taniec (1)
Theatrum mundi (1)
Trucizna (1)
Upadek (2)
Urzędnik (1)
Vanitas (1)
Wieża (1)
Więzień (1)
Więzienie (1)
Wino (1)
Władza (2)
Woda (1)
Wojna (1)
Wspomnienia (1)

http://zuber.webfractional.com/katalog/lektura/na-swoje-ksiegi/

Fig. 3f. Tworzenie półki z lekturami. Utwór jest już na Twojej półce. Podaj uczniom adres półki, którą stworzyłaś.

Półka: 1 klasa liceum. w WolneLektury.pl - Mozilla Firefox

http://www.wolnelektury.pl/a-813798jgv%jh603390lp28-565

Zaloguj się / Załóż konto

wolnelektury.pl
szkolna biblioteka internetowa

Półka: 1 klasa liceum.

1 klasa liceum | x | tytuł, autor, motyw, epoka, rodzaj, gatunek | Szukaj

Pobierz wszystkie książki z tej półki

Cierpienia młodego Wertera Na półkę! Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Romantyzm, Epika, Johann Wolfgang von Goethe, Powieść epistolarna Do Baltazera Na półkę! Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski Do Jana Na półkę! Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski Do Kachny Na półkę! Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski Na swoje książki Na półkę! Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Liryka, Renesans, Fraszka, Jan Kochanowski Odprowa posłów greckich Na półkę! Formaty: Czytaj online Utwór w kategoriach: Renesans, Dramat, Jan Kochanowski, Tragedia	Autorzy Johann Wolfgang von Goethe (1) Jan Kochanowski (5) Rodzaje Liryka (4) Epika (1) Dramat (1) Gatunki literackie Fraszka (4) Powieść epistolarna (1) Tragedia (1) Epoki Renesans (5) Romantyzm (1)	Motywy Mieszczanin (1) Miłość (3) Miłość platoniczna (1) Miłość romantyczna (1) Miłość silniejsza niż śmierć (1) Miłość tragiczna (1) Młodość (2) Muzyka (1) Natura (1) Nauka (1) Niebezpieczeństwo (1) Nuda (1) Obowiązek (1) Obrzędy (1) Obyczaje (1) Obywatel (1) Ogród (1) Ojciec (2) Ojczyzna (1) Opieka (1) Pielgrzym (1) Pieniądz (1) Pijaństwo (1) Pobożność (1) Pocalunek (1) Podróż (1) Poezja (1) Pogrzeb (1) Pokusa (1) Powstanie (1) Pożądanie (1) Pozycja społeczna (1) Sen (1) Serce (1) Sielanka (1) Siostra (1) Skapiec (1) Śluga (1) Śmiech (1) Śmierć (1) Sprawiedliwość (1) Starość (1) Strach (1) Syn (2) Syn marnotrawny (1) Szaleniec (1) Szaleństwo (1) Szczęście (1) Szkoła (1) Szlachcic (1) Sztuka (1) Taniec (1) Theatrum mundi (1) Trucizna (1) Upadek (2) Urzędnik (1) Vanitas (1) Wieża (1) Więzień (1) Więzienie (1) Wino (1) Władza (2) Woda (1) Wojna (1) Wspomnienie (1)
--	---	---

Zakończono

Fig. 3g. Tworzenie półki z lekturami. Pod tym adresem uczniowie znajdą (bez konieczności logowania się) cały zestaw wybranych przez Ciebie lektur. Będą je mogli ściągnąć jednym kliknięciem.

3. Jak powstają Wolne Lektury?

Przygotowanie do publikacji Wolnych Lektur wymaga zaangażowania wielu osób i instytucji. (Zob. **Fig. 4**). Prace rozpoczyna Biblioteka Narodowa, która skanuje swoje zbiory, a powstałe w ten sposób zdjęcia stron książek nie tylko umieszcza na stronach Cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona, ale też przekształca w pliki tekstowe, nad którymi można zacząć prace edytorskie. Po dokonaniu wstępnej korekty (koniecznej z powodu niedoskonałości narzędzi do przepisywania plików z formatu jpg do txt) Biblioteka przesyła teksty do nas. My umieszczamy je na specjalnie przygotowanej witrynie typu wiki. Dzięki oprogramowaniu wiki (podobnemu do tego, które służy do pisania Wikipedii) cała rzesza wolontariuszek może zdalnie i jednocześnie pracować nad redakcją merytoryczną lektur. Dzięki takiej redakcji powstają teksty przygotowane specjalnie do użytku w szkole, dostosowane do potrzeb uczniów i nauczycieli. Nie oznacza to oczywiście, że teksty są przez nas zmieniane czy przeinaczane – wprowadzane przez nas ingerencje polegają na uwspółcześnieniu pisowni, opatrzeniu koniecznymi przypisami i zaznaczeniu motywów literackich. (Wszystkich chętnych serdecznie zapraszamy do współpracy! Szczegóły zob. rozdz. 4. Czym się zajmują wolontariusze i wolontariuszki?). Po zakończonej redakcji merytorycznej zespół Wolnych Lektur może już przystąpić do redakcji technicznej, polegającej na takim oznaczeniu tekstów specjalnymi znacznikami (tagami składu), aby można z nich było przygotować różne formaty – pdf, odt, txt i html. I wreszcie możemy umieścić lektury na stronie www.wolnelektury.pl. Ale to wcale nie koniec! Jeśli zdarzy się, że jakaś lektura wymaga korekty, dodania przypisu albo zaznaczenia kolejnego motywu literackiego, cały proces powtarzamy.

4. Czym się zajmują wolontariusze i wolontariuszki?

Wolontariusze i wolontariuszki zajmują się edycją tekstów lektur szkolnych. Prace edycyjne odbywają się na stronie <http://wiki.wolnepodreczniki.pl/Lektury>. Aby móc się do nich włączyć, trzeba się zarejestrować i założyć swoje konto na stronie (patrz rozdz. 5. Prawo autorskie). Następnie można przejść do redagowania lektur.

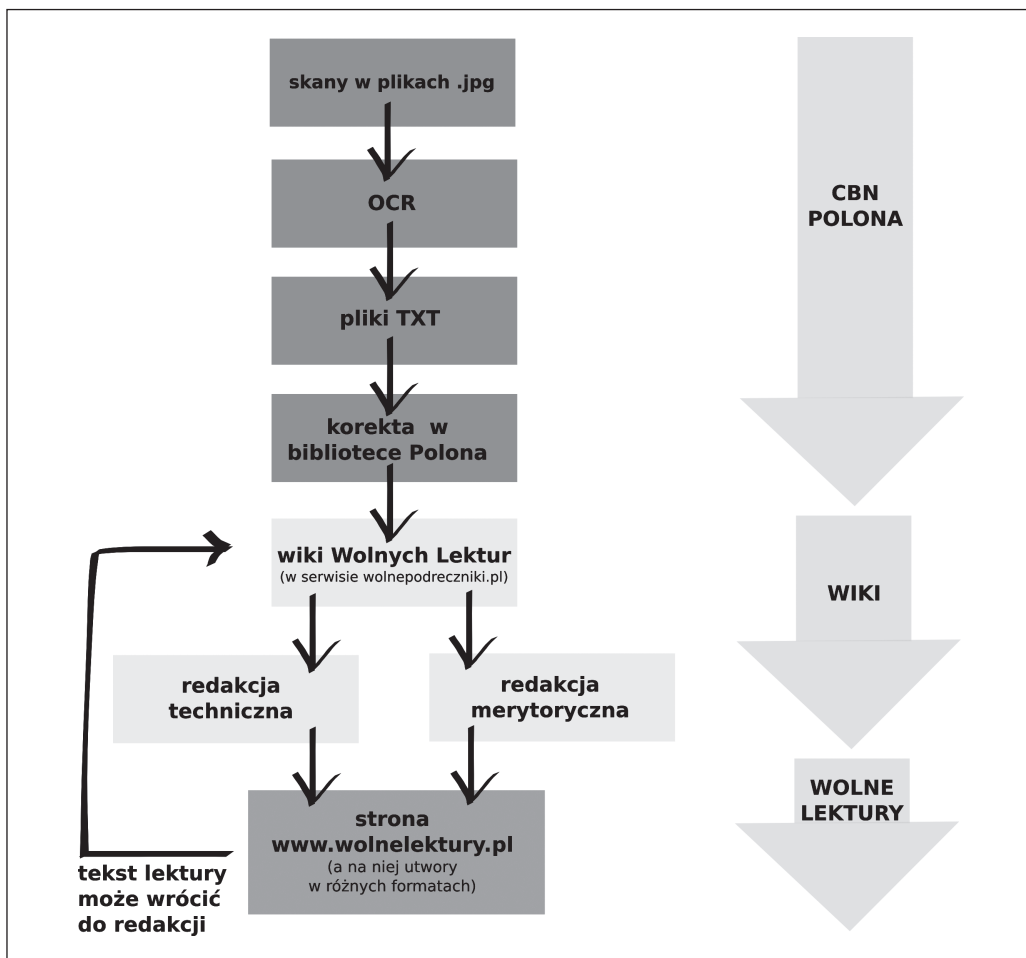

Fig. 4. Prace nad utworami umieszczanymi na Wolnych Lekturach.

4.1. Dodawanie przypisów – przypisy edytorskie

Dodawanie przypisów edytorskich służy wyjaśnianiu znaczenia niezrozumiałych dla uczniów słów i zwrotów (np. tych, które wyszły z użycia, są rzadko używane lub stanowią terminy specjalistyczne), a także objaśnianiu większych partii tekstu, co ułatwi ich zrozumienie i dalszą interpretację.

Aby dodać przypis stawiamy **kursor** tuż po wyrazie objaśnianym (bez spacji i przed jakimikolwiek znakami przestankowymi), a następnie klikamy znajdujący się u góry okna przycisk edytorski podpisany: „**wstaw przypis**” W tekście pojawią się wówczas tagi, czyli znaczniki, przypisu edytorskiego: **<pe>Przykładowa treść przypisu</pe>**.

W miejscu *Przykładowej treści przypisu* wpisujemy kolejno od A do E:

A. Wyraz lub zwrot, do którego odnosi się wyjaśnienie

Warto skopiować słowo lub zwrot (Ctrl+C), do którego odnosi się przypis i wkleić (Ctrl+V) w przypisie. W przypadku większych partii tekstu można skopiować np. początek fragmentu, który objaśniamy, dodać wielokropek i koniec tegoż fragmentu. Powtarzanie treści wyjaśnianej w samym przypisie ułatwia później orientację w objaśnieniach na stronie Wolnych Lektur. Dzięki temu można bezbłędnie odgadnąć, czego dokładnie dotyczą wyjaśnienia pojawiające się przy tekście.

B. Jeśli objaśniamy pochodzenie wyrazu (z języka obcego lub ze staropolszczyzny), podajemy je w nawiasie okrągłym, samo wyjaśnienie słowa lub wyrażenia źródłowego podając po dwukropku: np. burżuazja (z fr. bourgeois: mieszczanin) – *przykładowa treść wyjaśnienia*.

zob. też **listę skrótów używanych w przypisach**: http://wiki.wolnepodreczniki.pl/Lektury:Poradnik_R-edakcjaMerytoryczna#Alfabetyczna_lista_skrótów_używanych_w_przypisach

C. Myślnik

D. Treść naszego wyjaśnienia

E. Przypis zawsze kończymy kropką.

Przykład:

burżuazja (z fr. bourgeois: mieszczanin) – mieszczaństwo.

UWAGA

Jeżeli tuż za słowem, które chcemy objaśnić, znajduje się tag składu (redakcji technicznej), to przypis wstawiamy po tym słowie (bez spacji), a przed tagiem składu.

Przykład:

`<lista_osoba>Klara – jego synowica<pe>synowica – bratanica, córka brata.</pe></lista_osoba>`

W powyższym przykładzie tag składu stanowi zestaw znaków: `</lista_osoba>`

Kolejny przykład wstawiania przypisów można zobaczyć na **Fig. 5a–5f**.

UWAGA

Przy późniejszej redakcji technicznej tekstu wyrazy objaśniane w przypisie zostaną objęte parą znaczników (tagów): `<slovo_obce>Wyjaśniany wyraz</slovo_obce>`, które będą widoczne na wiki w tekstach już umieszczonych w bibliotece WL i pozostawionych na wiki do ewentualnej powtórnej redakcji. Dodając nowy przypis **nie wpisujemy odręcznie tagów** ze względu na możliwość popełnienia błędu. Przed udostępnieniem w bibliotece nowej wersji jest ona zawsze przeglądana i uzupełniana o potrzebne tagi składu przez naszą redaktorkę techniczną.

Po wpisaniu treści przypisu (tak samo jak po każdej innej czynności edycyjnej) klikamy przycisk „Zapisz” znajdujący się pod okienkiem edycji.

4.2. Modyfikowanie istniejących przypisów

Edytowany tekst może już być opatrzony przypisami. Jeśli dostrzegą Państwo w treści **przypisów edytorskich** błędy merytoryczne lub literówki i inne błędy językowe, prosimy o ich poprawienie. Zachęcamy też do usuwania w nich wszelkich innych braków oraz do pracy nad ich redakcją.

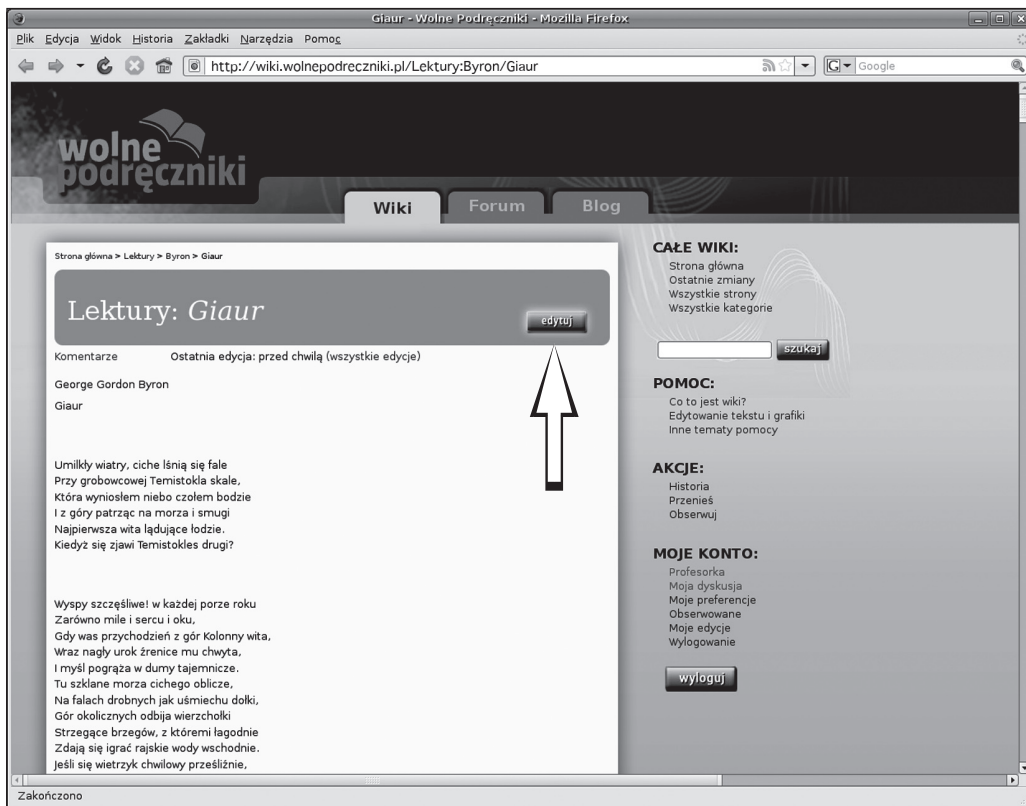

Fig. 5a. Edycja na wiki – tworzenie przypisów. Po wejściu na stronę lektury kliknij przycisk „Edytuj”.

23

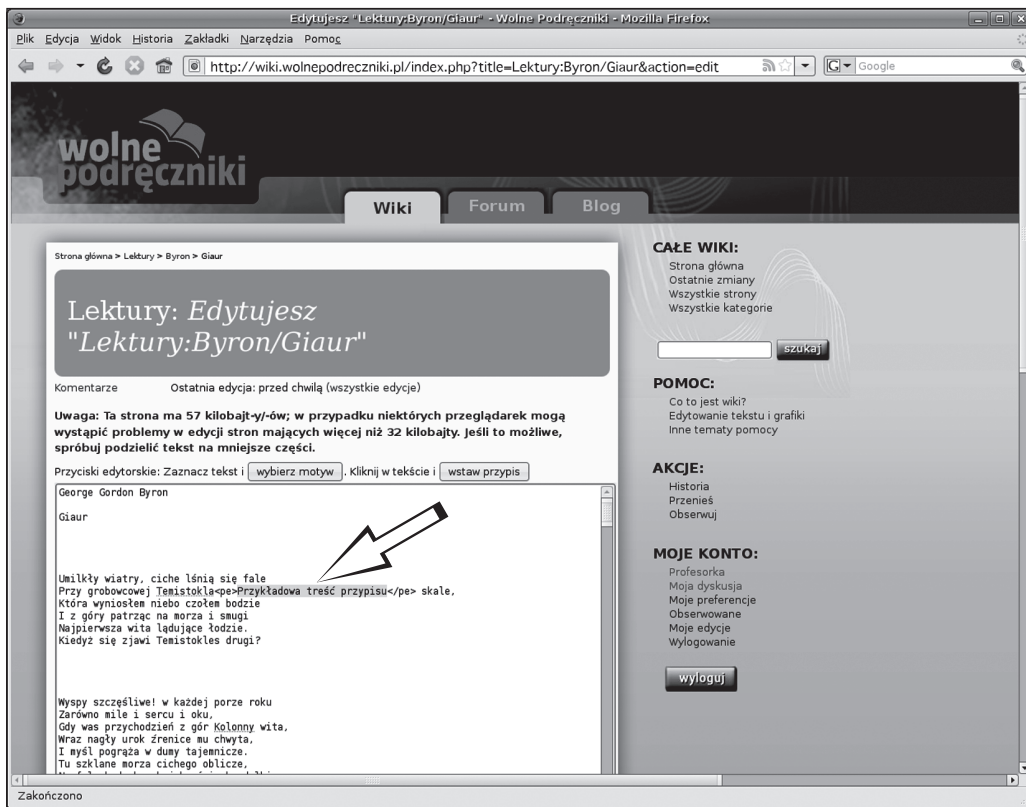

Fig. 5c. Edycja na wiki – tworzenie przypisów. Tu wpisz treść swojego przypisu.

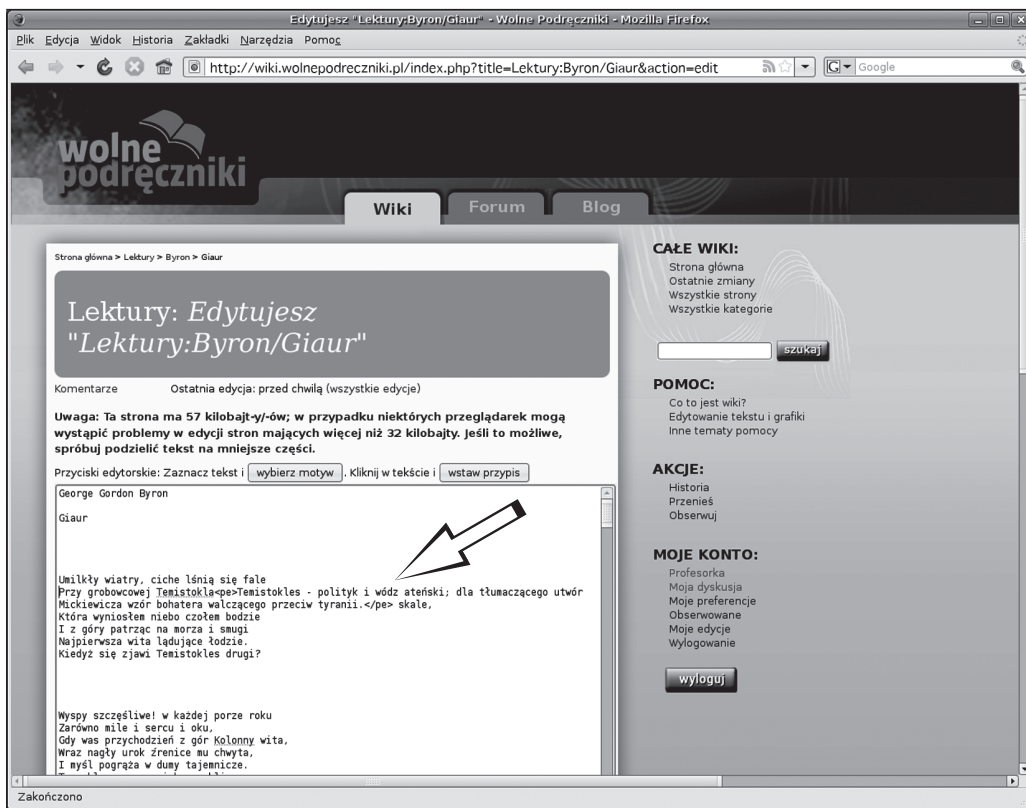

Fig. 5d. Edycja na wiki – tworzenie przypisów. Wpisywanie treści przypisu.

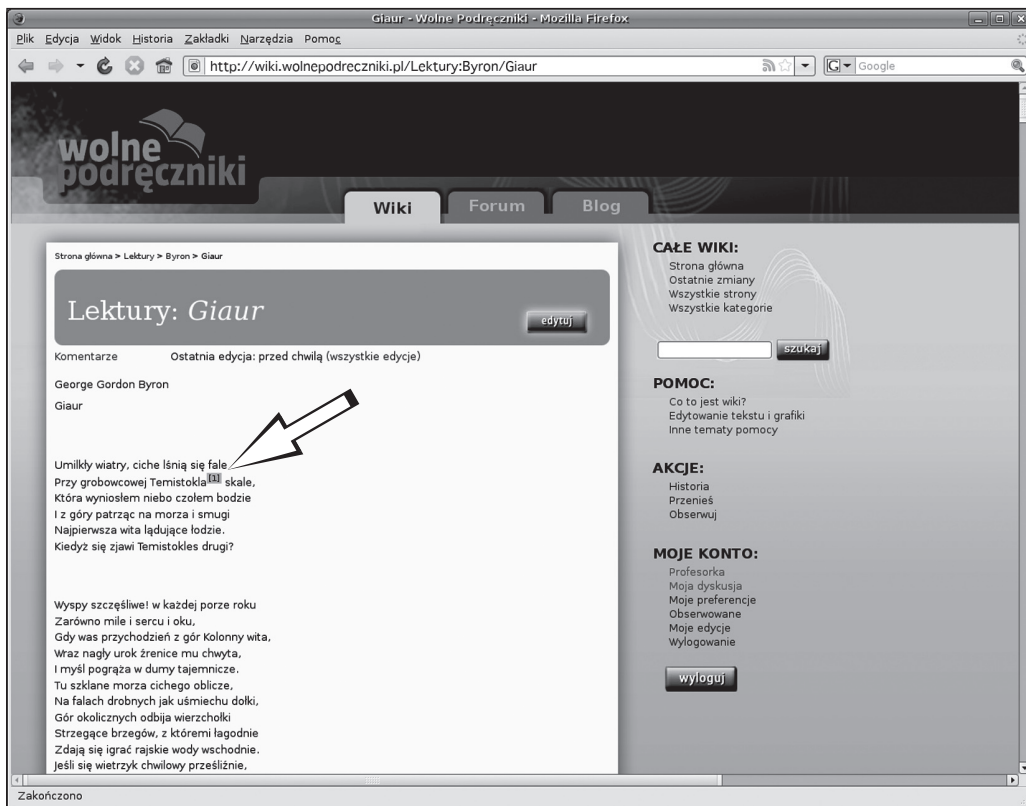

Fig. 5e. Edycja na wiki – tworzenie przypisów. Przypis na stronie wiki.

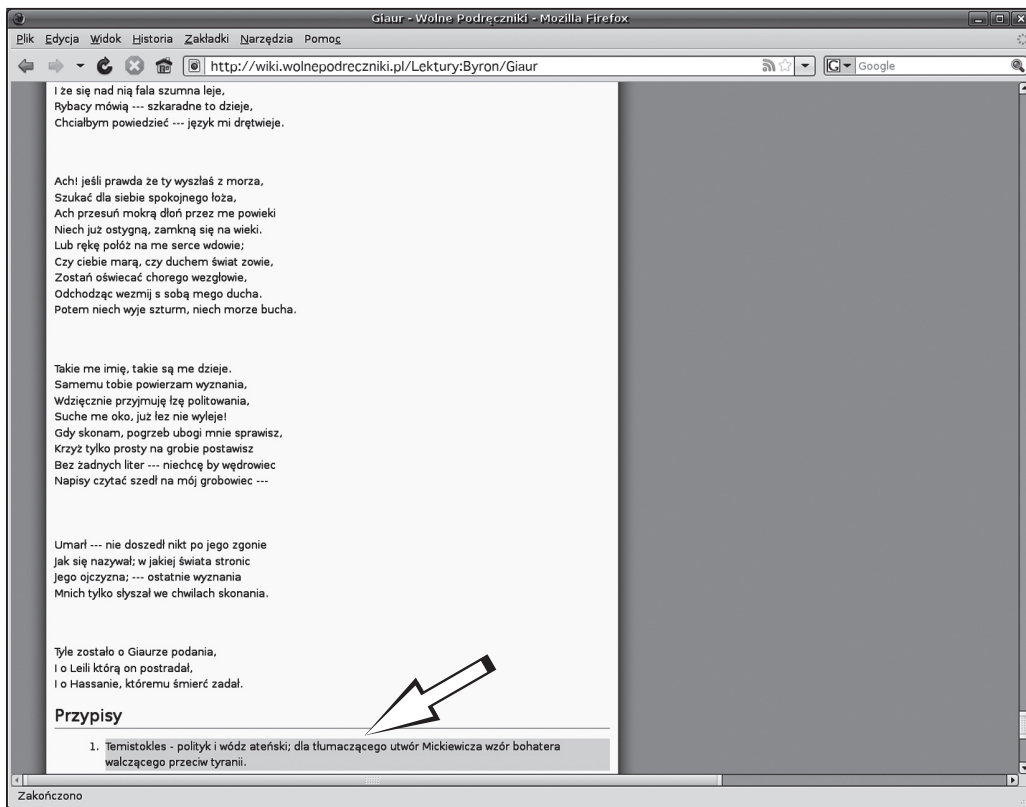

Fig. 5f. Edycja na wiki – tworzenie przypisów. Przypis na stronie wiki.

Przypisy autorskie oznaczone są tagami (znacznikami): **<pa>...<pa>**. Są to przypisy pochodzące od autora/autorki opracowywanego tekstu literackiego, traktujemy je więc jako część tego tekstu. Zasadniczo przypisów autorskich **nie należy modyfikować**. Wyjątek od tej zasady może mieć miejsce, gdy:

- podejrzewamy, że w tekście są literówki (błędy drukarskie); wówczas jednak prosimy poinformować o znalezionym błędzie za pomocą uwagi wpisanej między tagami: **<uwaga>...[treść uwagi]...</uwaga>** – miejsce to zostanie sprawdzone ze zdjęciami tekstu (jpg) lub z innymi wydaniem i poprawione przy ostatecznej redakcji;
- tekst powstał po okresie romantyzmu i podlega **uwspółcześnieniu** ortografii, fleksji oraz interpunkcji, zgodnie z przyjętymi przez nas **zasadami** (patrz podrozdział 4.7); informacje o wprowadzeniu zmian tego typu są zapisywane w zakładce *Komentarze* na stronie danego utworu;
- ze względów merytorycznych uznamy za konieczne dodanie wyjaśnienia do przypisu autorskiego; w tym przypadku stosujemy **wtrącenie** ujęte w nawiasy kwadratowe, którego treść kończymy zaznaczeniem pochodzenia wtrącenia: – **red. WL:**

Przykład:

Treść-przypisu-autora. [Treść-dodatkowego-objaśnienia – red. WL.]

albo:

Treść-przypisu-autora [treść-dodatkowego-objaśnienia – red. WL] dalszy-ciąg-przypisu-autora

Przypisy tłumacza (czyli przypisy pochodzące od autora przekładu danej pozycji literackiej) oznaczone są tagami (znacznikami): **<pt>...<pt>**. Do tego rodzaju przypisów stosują się te same zasady co do przypisów autorskich.

Przypisy redakcji źródła to przypisy pochodzące od redakcji źródła tekstu danej pozycji literackiej, czyli papierowego wydania, z którego zaczerpnięto edytowany tekst. Od przypisów edytorskich odróżniamy je przede wszystkim ze względów formalno-prawnych (prawo autorskie). Przypisy redakcji źródła oznaczone są tagami (znacznikami): **<pr>...<pr>**. W **uzasadnionych przypadkach możemy modyfikować** ten rodzaj przypisów:

- gdy zawierają błędy rzeczowe;
- są niewyczerpujące bądź wymagają od czytelnika specjalistycznej wiedzy (np. językoznawczej);
- ich treść się zdezaktualizowała i nie odpowiadają już obecnym ustaleniom w danym zakresie;
- są zredagowane w sposób niezrozumiały dla współczesnego czytelnika;
- zawierają literówki, błędy interpunkcyjne i in.

Wprowadzając zmiany merytoryczne do treści przypisu redakcji źródła, powinniśmy także zmienić otaczające je tagi (znaczniki) z <pr>...<pr> na: <pe>...<pe> (czyli tagi przypisu edytorskiego).

Przykład:

Jednego dnia rozeszła się w mieście Baku lotem błyskawicy wieść: rewolucja!<pr><slowo_obce>rewolucja</slowo_obce> – po rewolucji lutowej 1917 r. w Baku zapanował system dwuwładztwa: istniały obok siebie burżuazyjny Komitet Wykonawczy i Rada Delegatów Robotniczych. Bolszewicy rozwinęli szeroką działalność propagandową i organizacyjną, przygotowując masy do rewolucji socjalistycznej. 31 X 1917 na wieść o zwycięstwie Rewolucji Październikowej na rozszerzonym posiedzeniu Rady Bakińskiej przyjęli oni rezolucję o przejściu całej władzy w ręce Rad. Poza Baku, w całym Zakaukaziu władzę uchwycił blok partii burżuazyjno-nacjonalistycznych, dążący do oderwania kraju od Rosji Radzieckiej (tzw. Komitet Zakaukaski).</pr>

po zmianie:

Jednego dnia rozeszła się w mieście Baku lotem błyskawicy wieść: rewolucja<pe><slowo_obce>rewolucja</slowo_obce> – od lutego 1917 r. do władzy w Baku obok Komitetu Wykonawczego pretendowała Rada Delegatów Robotniczych. 31 X 1917 na fali wrzenia rewolucyjnego w całej Rosji rządy przejęli bolszewicy. Do tego momentu historycznego nawiązuje tu Żeromski.</pe>!

Zob. **Fig. 6a, 6b.**

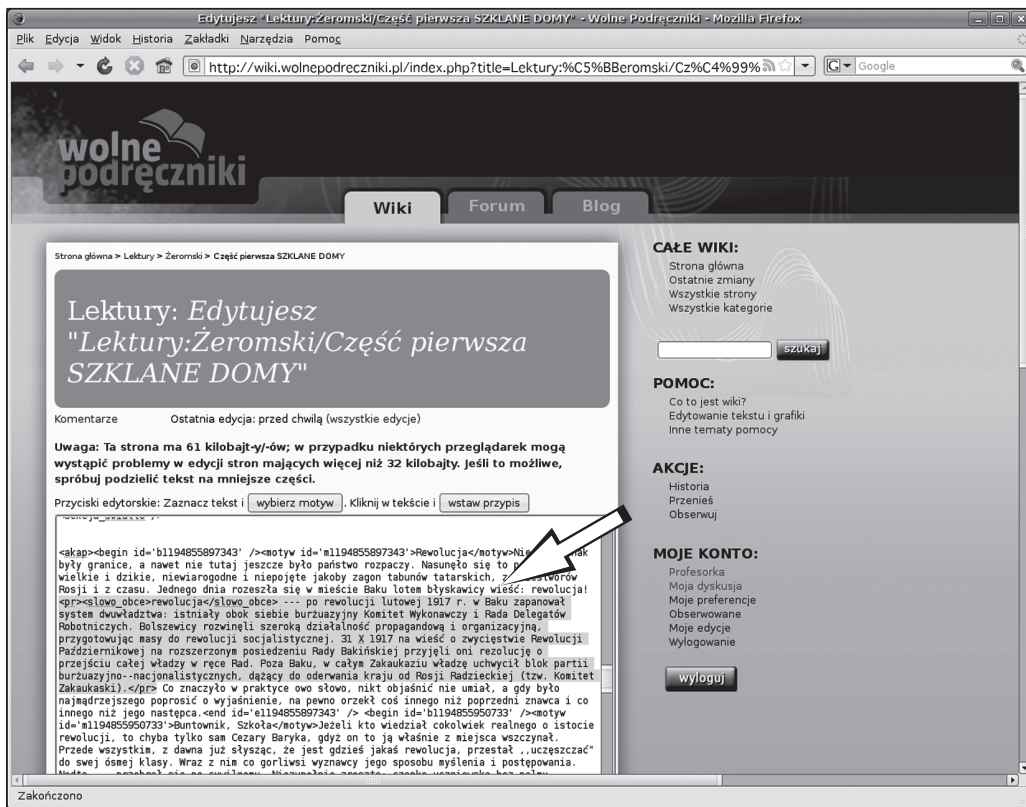

Fig. 6a. Zamiana przypisu redakcji źródeł na przypis edytorski.

Fig. 6b. Zamiana przypisu redakcji źródeł na przypis edytorski.

4.3. Motywy i tematy literackie

Zaznaczane przez nas motywy i tematy są użyteczne do pisania prac szkolnych. Ułatwiają też samą lekturę, choć wszystkie zaznaczone w tekście motywy nie wyczerpują zawartości utworu, który powinien być poddany dalszej interpretacji już podczas pracy uczniów z nauczycielami. Zaznaczając motywy i tematy tworzymy zbiór wybranych fragmentów tekstów, opatrzonych nazwą motywu (czyli rodzajem hasła–etykiety); fragmenty te tworzą w istocie wiązkę kwestii do przemyśleń.

Nawet jeśli w temacie pracy zadanej uczniom pojawi się temat, którego nie ma na naszej liście, uczeń/uczennica poradzi sobie, zaglądając do tzw. rodzin motywów i grup tematycznych. Zrezygnowaliśmy na przykład z tworzenia osobnego tematu macierzyństwa czy doli chłopca, ale wokół tematu macierzyństwa grupują się hasła zebrane przez nas w rodzinę motywów związanych z pokrewieństwem: Matka – Ojciec – Rodzina – Dziecko – Syn – Cóрка – Brat – Siostra – Sierota itd.; zaś dolę chłopca opisują hasła dotyczące struktury społecznej: Chłop – Mieszczanin – Żyd – Szlachcic – Ksiądz – Robotnik – Król – Przywódca – Pozycja społeczna – Dworek – Własność – Obyczaje.

Zanim przystąpimy do zaznaczania motywów i tematów w tekstach literackich, warto uważnie zapoznać się z ich **listą** na stronie wiki, a także przeczytać **opisy** haseł znajdujących się na liście. Opisy te wyjaśniają ideę, jaka przyświecała nam przy wprowadzaniu pewnego motywu czy tematu, a także pokazują, jaka była dotychczasowa praktyka przy zaznaczaniu odnoszących się do niego fragmentów. Przydatne będzie przeanalizowanie znaczenia motywów, a także powracanie do tej analizy podczas pracy przy edycji. Pozwala to odkrywać nowe, twórcze możliwości, jakie daje opisywanie tekstów za pomocą motywów i tematów.

Alfabetyczna lista motywów i tematów literackich wraz z opisami znajduje się pod adresem: http://wiki.wolnepodreczniki.pl/Lektury:Motywy_literackie (patrz też podrozdz. 4.4 Skąd brać nazwy motywów i tematów?)

Aby wskazać w tekście motyw, zaznaczamy **fragment**, który po wyjęciu z tekstu będzie sam w sobie wymowny, pamiętając jednocześnie, że będzie można zobaczyć ten fragment w kontekście całości utworu. Fragment nie powinien być ani zbyt obszerny, ani zbyt skąpy (a przez to zbyt enigmatyczny), choć zdarzają się i ogromne fragmenty, wszechstronnie naświetlające problematykę związaną z jakimś motywem, i fragmenty hasłowe, a celne.

Jeśli np. znajdziemy fragment ilustrujący motyw: Buntownik, zaznaczamy odnośny fragment i klikamy na przycisk „wybierz motyw”. Otworzy się wówczas tabela zawierająca uszeregowane alfabetycznie motywy i tematy literackie z naszej listy (zob. **Fig. 7a, 7b**).

Należy wybrać odpowiednie hasło i kliknąć na okienko znajdujące się obok niego. Można również wybrać kilka haseł, jeśli uważamy, że wybrany fragment można przyporządkować kilku motywom/tematom. Klikamy wówczas na okienka przy wybranych hasłach i na dole tabelki wybieramy przycisk „**zapisz**”. Po zapisaniu motywu, okno edytora będzie wyglądało jak na **Fig. 8**.

Należy pamiętać o tym, że możemy zawsze się rozmyślić (szczególnie, jeśli nie jesteśmy pewni, czy zaznaczyliśmy odpowiedni fragment), wybrać w tabelce z motywami/tematami zamiast przycisku „**zapisz**” przycisk „**anuluj**” i następnie ponowić próbę, sprawdzivszy uprzednio wszystko dokładnie.

Jeśli już zapisaliśmy motyw/temat, ale uznamy, że podjęta przez nas decyzja jest nieodpowiednia – **usuwamy** motyw/temat z tekstu wraz ze wszystkimi znacznikami do niego należącymi. Należy usunąć zarówno początek motywu ze słowem „begin” między ostrymi nawiasami i nazwą motywu, jak również znajdujący się na końcu wybranego fragmentu znacznik ze słowem „end”. Niezwykle ważne jest również usunięcie **nawiasów ostrych** <>, które stanowią część kodowania i są nośnikami informacji. Nawiasów takich nie możemy rozdzielać (np. zaczepiając początek lub koniec motywu między nimi).

Fig. 7a. Zaznaczanie motywu. Zaznacz fragment i kliknij przycisk „Wybierz motyw”.

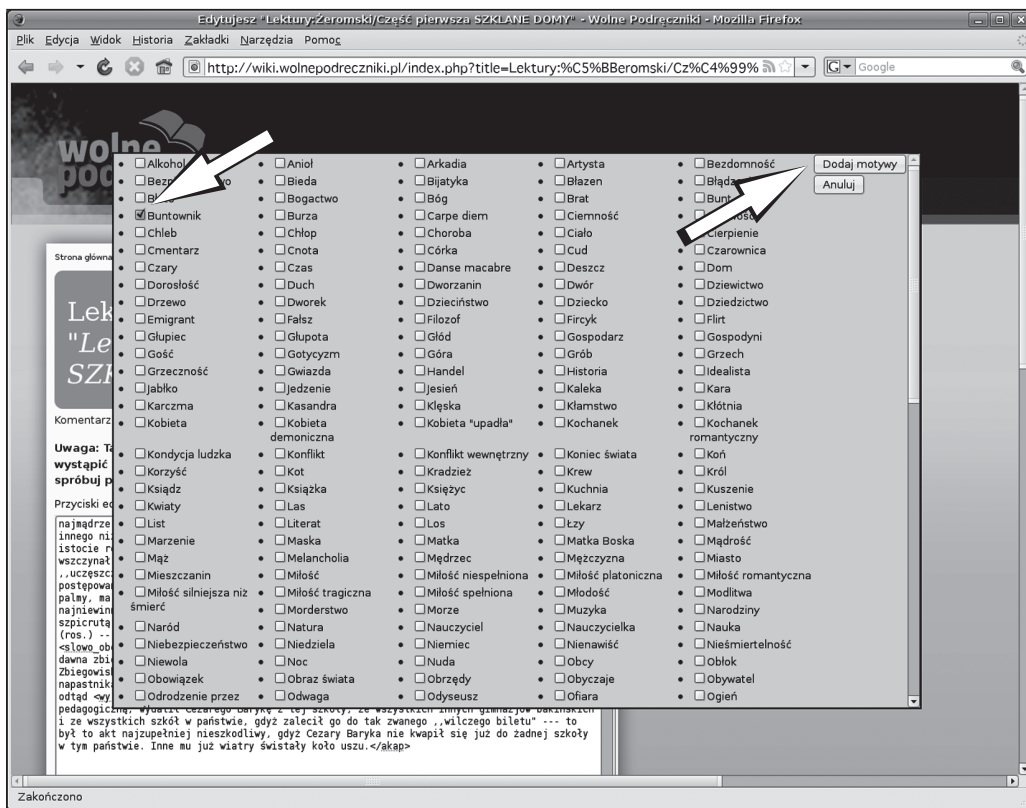
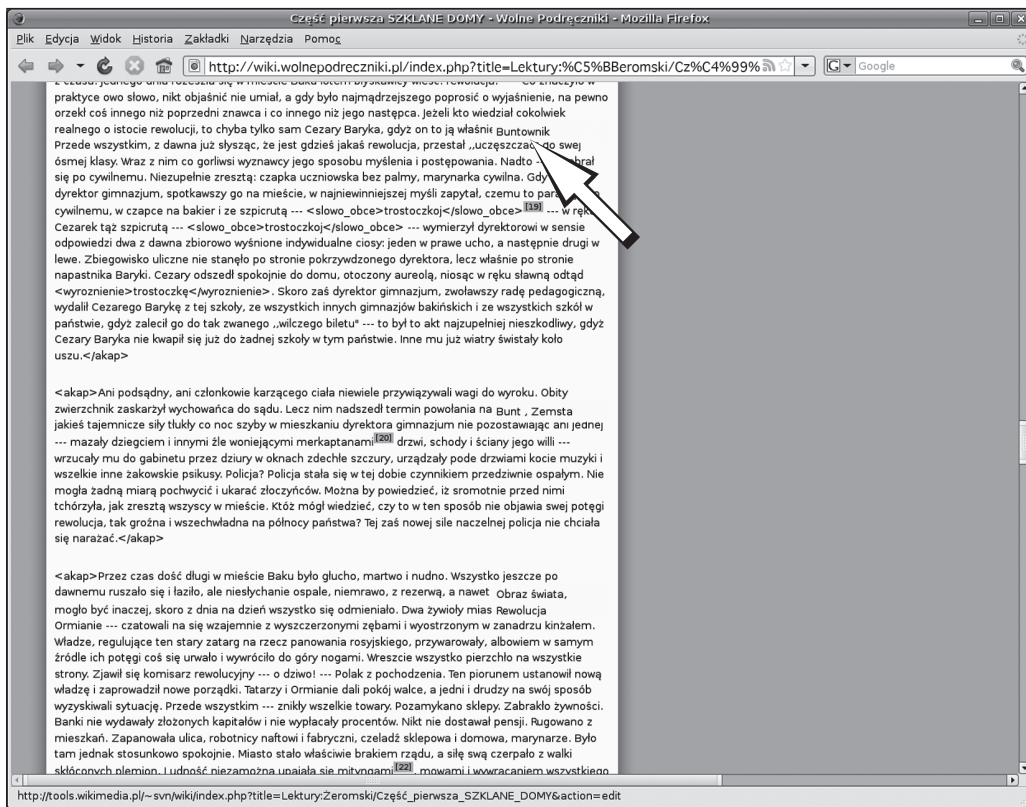

Fig. 7b. Zaznaczanie motywu. Zaznacz wybrany motyw i kliknij przycisk „Dodaj motyw”.

Fig. 8. Motyw buntownika w *Przedwiośnie* Żeromskiego.

Kiedy jakiś motyw/temat jest już zapisany, a uznamy, że ten sam fragment stanowi również trafną ilustrację dla innego motywu lub tematu, możemy **dopisać** wybraną z listy nazwę motywu po przecinku, obok nazwy motywu/tematu już zapisanego w tekście (zob. **Fig. 9**).

Pamiętajmy również, że, jeśli tekst przeszedł już redakcję techniczną, fragment odnoszący się do motywu/tematu zaznaczamy po znacznikach określających początek akapitu lub strofy (zob. **Fig 10**).

Nie należy zaznaczać dwóch różnych fragmentów przypisanych motywom/tematom **zbyt blisko siebie**, ponieważ ich nazwy nie wyświetlają się potem obok tekstu, choć są zapisane w tekście. Kolejny motyw należy „zacześcić” nieco niżej lub wyżej.

Przystępując do analizy tekstu, jaka wiąże się z zaznaczaniem motywów, warto przyjrzeć się również **rodzicom motywów i grupom tematycznym** (patrz nast. podrozdział). Będzie to pomocne przy zastanowieniu się, w jakich konfiguracjach znaczeń i skojarzeń może występować wybrany motyw lub temat.

4.4. Skąd brać nazwy motywów i tematów?

Redaktorki Wolnych Lektur stworzyły listę motywów i tematów literackich, która jest teoretycznie zamknięta. Zamknięta, bo nie chcemy mnożyć niepotrzebnych bytów, a teoretycznie, bo może się jednak zdarzyć, że nie poradzimy sobie bez jakiegoś nowego motywu albo tematu. Lista znajduje się na stronie:

http://wiki.wolnepodreczniki.pl/Lektury:Motywy_literackie

Umieszczone tam są także opisy każdego tematu i motywu, co jest bardzo pomocne, gdy nie jesteśmy pewni, czy wybrany przez nas konkretny fragment tekstu rzeczywiście odpowiada zawartości treściowej danego motywu albo tematu. Jeśli jednak uznamy, że lista motywów i tematów powinna zostać wzbogacona o nową pozycję, dzielimy się tym pomysłem na stronie dyskusji o motywach i tematach:

http://wiki.wolnepodreczniki.pl/Dyskusja_lektury:Motywy_literackie

Fig. 10. Zaznaczanie motywu obok tagów składu.

4.5. Opis użycia wybranych motywów i tematów literackich

UWAGA: Słowa wyróżnione w tekście opisu mogą stanowić:

- a) rodzaj odsyłacza do innych haseł z naszej listy (tu pisane są małą literą ze względu na czytelność całego opisu);
- b) synonim hasła głównego;
- c) terminy ułatwiające zrozumienie myśli kryjącej się za tytułowym hasłem.

ARKADIA

W literaturze pojawia się wiele opisów krainy szczęśliwości i harmonii; niekiedy jest to **marzenie**, niekiedy **wspomnienie**, niekiedy projekt przyszłości dotyczący ziemi lub **zaświatów**; pojawienie się tego typu obrazów sygnalizujemy używając właśnie motywu Arkadii. Odnajdziemy go w utworach takich, jak np.: *Żyć człowieka pocziwego* Mikołaja Reja (przez którego **wieś** wychwalana jest jako kraina dająca dostatek, szczęście i spokój), czy *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza z arkadyjską wizją dworku w Soplicowie (zob też: **sielanka**, **złoty wiek**).

GOTYCYZM

Jest to pewien typ tematyki charakterystycznej dla literatury romantycznej, stanowi zarazem rodzaj dziedzictwa, które romantyzm przekazał następnie horrorowi i – po części – również literaturze kryminalnej. Stare zamki lub domostwa, kryjące w swych zakamarkach tajemnicę **zbrodni**, epatowanie obrazami czaszek, **grobow** pełnych zgnilizny, **trupów**, męczarni i **krwi** – to cechy rozpoznawcze gotycyzmu. Wizja świata, jaką niesie ze sobą stylistyka gotycyzmu jest podobna do tej, jaka wiąże się z motywem **vanitas**, lecz pozbawiona jest perspektywy nadziei pokładanej w **zaświatach**.

KONDYCJA LUDZKA

Pogląd na kondycję ludzką jest to, innymi słowy, zapatrywanie na sposób istnienia człowieka w świecie – na naturę ludzką, możliwości i ograniczenia określające egzystencję człowieka oraz finalne przeznaczenie.

czenia jego bytu. Wśród takich czynników determinujących egzystencję najczęściej wymienia się **los**, **Boga/bogów**, determinizm **historii**, społeczne **dziedzictwo**, nieuchronność **śmierci**. Kondycja ludzka bywa oczywiście rozmaicie opisywana (w opracowywanych tekstach staramy się właśnie zaznaczać tym motywem różne ujęcia tematu), a sposób jej definiowania wskazuje na system wartości i idei, jakim kieruje się autor wypowiedzi na ten temat (tzn. nie zawsze autor tekstu).

NIEŚMIERTELNOŚĆ

Wobec tego, że śmiertelność w sposób zasadniczy określa **kondycję ludzką**, rozmaite strategie zapewnienia sobie nieśmiertelności stanowią zbiór podstawowych działań we wszystkich kulturach (por. Z. Bauman, *Śmierć i nieśmiertelność. O wielości strategii życia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998 ISBN 83-01-12694-9). Wśród strategii tych wymienić można: stawianie pomników, kult przodków, celebrowanie starożytności rodu (przy pomocy otaczanych czcią **portretów**, herbów i siedzib przodków, lub choćby **ruin** tych siedzib), a także pielęgnowanie mistyki **narodu**, zapewnianie sobie **sławy**, by przetrwać w pamięci potomnych (dzięki historycznym **czynom** czy dziełom literackim, z czym wiąże się motyw *exegi monumentum*; zob. też: **poeta**, **śmierć bohatera**); wreszcie strategią nieśmiertelności jest przedłużanie trwania rodziny przez posiadanie **dzieci**, noszących później to samo nazwisko, **dziedziczących** cechy i **własność** rodziców.

SZALENIEC

Kochanowski pisał w *Pieśni świętojańskiej o Sobótce*, że szaleńcem jest ten, kto lekceważy dary Boże – i zalecał korzystanie z daru **śmiechu**. Wśród literackich szaleńców mamy szalonego z miłości Gustawa z *Dziadów* Mickiewicza – miarą jego **szaleństwa** jest to, że zdolny jest posunąć się aż do **samobójstwa**. Mamy też Hamleta, którego szaleństwo jest jednakże podejrzane; nurtująca go **tajemnica** dotycząca śmierci jego ojca sprawia, że, całkowicie pochłonięty swoimi problemami, odpowiada pozornie bez związku na pytania innych. Wszystkie jego wypowiedzi są jakby monologiem, wyjaśnianiem sobie samemu otaczającego go świata. Właśnie **oderwanie od rzeczywistości** może być istotnie uznane za cechę szaleńca. W romantyzmie szaleniec był figurą osoby nadwrażliwej i przez to nieprzystosowanej do świata, ale też uważano, że właściwe rozpoznanie istoty świata i praw w nim rządzących, czyni ów świat

niemożliwym do przyjęcia. A więc szaleniec był tym, który posiadał trudną **wiedzę o kondycji ludzkiej**, przemieniając się w **mędrca**. Metaforę świata jako domu **wariatów** odnajdziemy w *Nie-Boskiej komedii* Krasińskiego (tam szaleńcami są ludzie opętani jedną ideą, zapatrzeni w prawdę cząstkową i niebędący w stanie spostrzec całości – istoty spraw). Nie oddzieliliśmy na naszej liście motywu **szalonej**, tym samym motyw szaleńca obejmuje również fragmenty dotyczące szalonych **kobiet**. Tymczasem określenie szalonej zyskiwała sobie właściwie każda kobieta, która nie przystosowała się do rygorystycznych wymagań związanych z przewidzianymi dla niej rolami społecznymi. Odmianą szalonej jest **czarownica**. Z drugiej strony ściśle przyjęcie i uwewnętrznienie tych wymagań również prowadzi do szaleństwa (przykładem Ofelia z *Hamleta*) albo przynajmniej do **melancholii** (jak widać na przykładzie tytułowej postaci z *Marii* Malczewskiego).

SZKOŁA

Miejsce, w którym **uczniowie** mają pobierać **nauki** często było opisywane. Przykłady możemy znaleźć we wszystkich epokach: od *Szyfowych prac* Żeromskiego, do *Ferdynarda* Gombrowicza. Swoje doświadczenia w szkółce prowadzonej przez księdza wspomina też Gustaw w *Dziadach* Mickiewicza. Szkoła jest pewnego rodzaju miniaturą społeczeństwa, uczniowie muszą zmierzyć się w niej (jak w pewnego rodzaju laboratorium) z problemami, które czekać ich będą w dorosłym życiu. Niekiedy doświadczenia takie są wyjątkowo okrutne, jak to zostało pokazane w powieści Roberta Musila *Niepokoje wychowanka Törlessa*. Wśród haseł powiązanych tematycznie ze szkołą można wymienić również: **dzieciństwo**, **nauczyciela**, **nauczycielkę**.

SZLACHCIC

Zaznaczyliśmy w ten sposób fragmenty określające styl życia, sposób zachowań, czy wygląd mający znamionować przynależność do stanu szlacheckiego. Ważne są także wartości wyznawane przez szlachtę: „a gdzie jest *nobile verbum?*” pyta Mefistofeles Twardowskiego w balladzie Mickiewicza – do trzymywanie danego **słowa** stanowiło część szlacheckiego etosu, którego podstawą były jednak zasady związane z **honorem**. W stosunku do postaci szlachcica hasłami komplementarnymi są: **chłop**, **mieszczanin**, **Żyd** czy **ksiądz** jako określenia różnych stanów w dawnych społeczeństwach Europy.

ŚMIERĆ

Śmierć stanowi najistotniejszy problem egzystencjalny, określa **kondycję ludzką**. Jest wyzwaniem dla **dumy** z osiągnięć człowieka w opanowywaniu i poznawaniu świata oraz siebie samego dzięki **rozumowi, nauce** i coraz doskonalszej technice. Śmierć niweczy wszystkie usiłowania i wszystkie **nadzieje**. Zagraża w każdej chwili i właściwie przez cały czas podgryza życie człowieka jak **robak** drążący pień drzewa, by na końcu je powalić. „Bo na tym świecie Śmierć wszystko zmiecie, / Robak się łęgnie i w bujnym kwiecie” – pisał Antoni Malczewski (*Maria*). Upływ **czasu, przemijanie** przypomina o tym, że w końcu przeminie wszystko. Nic na świecie nie daje – wobec świadomości nieuchronnej śmierci – trwałego oparcia; stąd rodzi się myślenie o **marności** wszystkiego. Postawa taka: patrzenia na świat w perspektywie zagrożenia zniszczeniem i śmiercią rodzi **melancholię**, która do surowego **vanitas** dodaje **tęsknotę** za tym, co było (stąd pewna predylekcja do **ruin**). Zajęciem melancholika jest **wspominanie** i nieukożona **żałoba**; (zob. też: **trup, grób, gotycyzm, pogrzeb, nieśmiertelność**).

Pełny opis wszystkich motywów i tematów z naszej listy znajduje się pod adresem:

http://wiki.wolnepodreczniki.pl/Lektury:Motywy_Opis_wszystkich

Zapraszamy też na stronę o motywach:

http://wiki.wolnepodreczniki.pl/Lektury:Motywy_literackie

4.6. Wybrane rodziny motywów i grupy tematyczne

edukacja

Uczeń – Szkoła – Nauczyciel – Nauczycielka – Nauka – Wiedza – Dzieciństwo – Młodość – Dorosłość

egzystencja ludzka

Kondycja ludzka – Błądzenie – Bunt – Buntownik – Pielgrzym – Theatrum mundi – Życie jako wędrówka – Życie snem

historie miłosne

Miłość – Miłość niespełniona – Miłość platoniczna – Miłość romantyczna – Miłość silniejsza niż śmierć – Miłość spełniona – Miłość tragiczna – Kochanek – Kochanek romantyczny – Flirt – Pocałunek – Pożądanie – List – Serce – Łzy – Przysięga – Rozstanie – Tęsknota – Wspomnienia – Marzenia – Zdrada – Rozczarowanie – Rozpacz – Małżeństwo – Ślub – Panna młoda – Przyjaźń

polityczny obraz świata

Państwo – Obowiązek – Cnota – Obywatel – Patriotą – Ojczyzna – Naród – Przywódca – Władza – Urzędnik – Król – Rycerz – Żołnierz – Wojna – Wróg – Zwycięstwo – Walka – Siła – Historia – Powstanie – Powstaniec – Śmierć bohaterska – Sława – Rewolucja – Sąd – Zdrada

struktura społeczna

Chłop – Mieszczanin – Żyd – Szlachcic – Ksiądz – Robotnik – Król – Przywódca – Pozycja społeczna – Dworek – Obyczaje

świat w perspektywie etycznej

Dobro – Zło – Sumienie – Kuszenie – Zwątpienie – Wyrzuty sumienia – Wina – Grzech – Kara – Piętno – Sąd ostateczny – Egzorcyzm – Koniec świata – Wieża Babel – Odrodzenie przez grób – Zbawienie – Potępienie – Zaświaty – Piekło – Czyściec – Raj – Nieśmiertelność – Przysięga – Przekleństwo – Religia – Obrzędy – Modlitwa – Niedziela – Przedmurze chrześcijaństwa – Ksiądz – Pobożność – Świętoszek – Święty – Cud – Wierzenia – Zabobony

typy bohaterów

Samotnik – Buntownik – Pielgrzym – Szaleniec – Filozof – Mędrzec – Prorok – Obcy – Przywódca – Realista – Idealista – Społecznik – Syzyf – Prometeusz – Sługa – Uczeń

w kręgu sztuki

Artysta – Sztuka – Literat – Poeta – Poetka – Poezja – Muzyka – Taniec – Śpiew – Teatr – Książka – Słowo – Sława – Nieśmiertelność

Pełny spis wszystkich rodzin motywów i grup tematycznych znajduje się na stronie http://wiki.wolne-podreczniki.pl/Lektury:Motywy_literackie#rodziny_motyw.C3.B3w_i_grupy_tematyczne

4.7. Uwspółcześnienia

Najczęściej wprowadza je redaktorka Wolnych Lektur przy końcowym opracowaniu tekstu, czytając całość, sprawdzając tekst ze skanami wydania podstawowego oraz korygując błędy OCR, czyli programu do przekształcania skanów książki na plik tekstowy (im starsze wydanie, tym łatwiej o błąd).

Uwspółcześnienia dotyczą:

1. Zasadniczo tylko tekstów **po romantyzmie**.

We wcześniejszych tekstach poprawimy jedynie ortografię; niezrozumiałe i/lub nieobowiązujące dziś formy – mogące rodzić nieporozumienia lub trudności – są objaśniane w przypisach.

2. Ortografii, w tym pisowni joty

np. puhar – puchar; miljon – milion

W tekstach staropolskich i romantycznych poprawiamy ortografię, opatrując poprawki przypisem (nie poprawiamy jednak pisowni joty).

3. Fleksji

np. pisowni zaimków, przymiotników i liczebników liczby pojedynczej rodzaju nijakiego z dawną końcówką -em: całem (sercem), jednym (słowem) oraz liczby mnogiej rodzaju niemęskoosobowego z dawną końcówką -emi: z temi mądrymi (dziewczynami).

4. Interpunkcji.

Każdą ingerencję uwspółcześniającą tekst opisujemy w zakładce dyskusji (zob. **Fig. 11a, 11b**).

4.8. Zaznaczanie przypuszczalnych błędów w tekście

Jeśli redagując tekst zauważą Państwo przypuszczalny błąd OCR (maszyny kopiującej) lub błędy drukarskie, należy to również opisać na stronie dyskusji. Przy ostatecznej redakcji miejsca te zostaną sprawdzone i porównane ze skanami lub z innymi wydaniem, żeby ustalić poprawne brzmienie tekstu.

4.9. Pomoc dodatkowa

Aby ułatwić późniejszą redakcję techniczną, możemy znakiem ++ zaznaczyć tytuły dzieł napotkane w tekście **przypisów**.

Przykłady:

„HAMLET

Idźcie z nim, moi przyjaciele; dacie nam jutro jakie przedstawienie. Słuchaj no, stary, możecie grać ++Zabójstwo Gonzagi++?”

„ROZENKRANC

Przyczyną ich wędrowania były, jak się zdaje, świeżo zaszłe innowacje<pr>innowacje – tu: rozruchy. Zakaz gry dotknął teatry londyńskie po nieudanym spisku Essexu w dn. 8 lutego 1601 r., w który pośrednio była również zamieszana trupa Shakespeare’a (wystawienie ++Ryszarda II++ na żądanie ludzi Essexu w przeddzień wybuchu spisku).</pr>.”

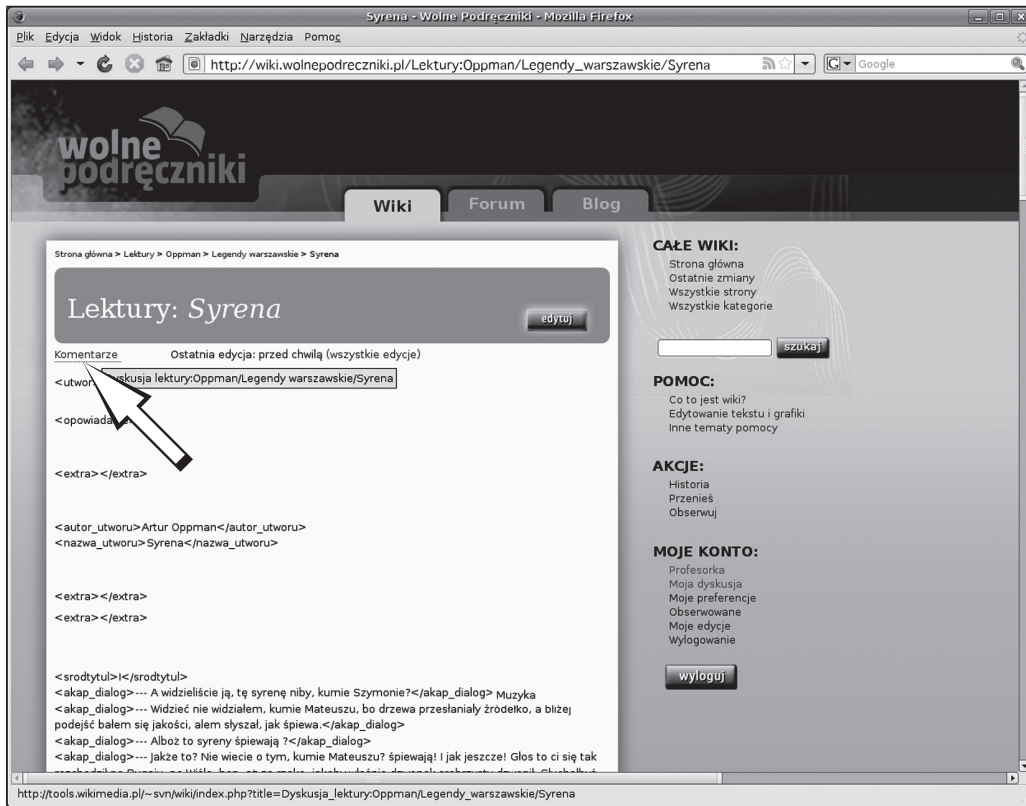

Fig. 11a. Przykład dyskusji o uwspółcześnieniu. Kliknij przycisk „Komentarze”.

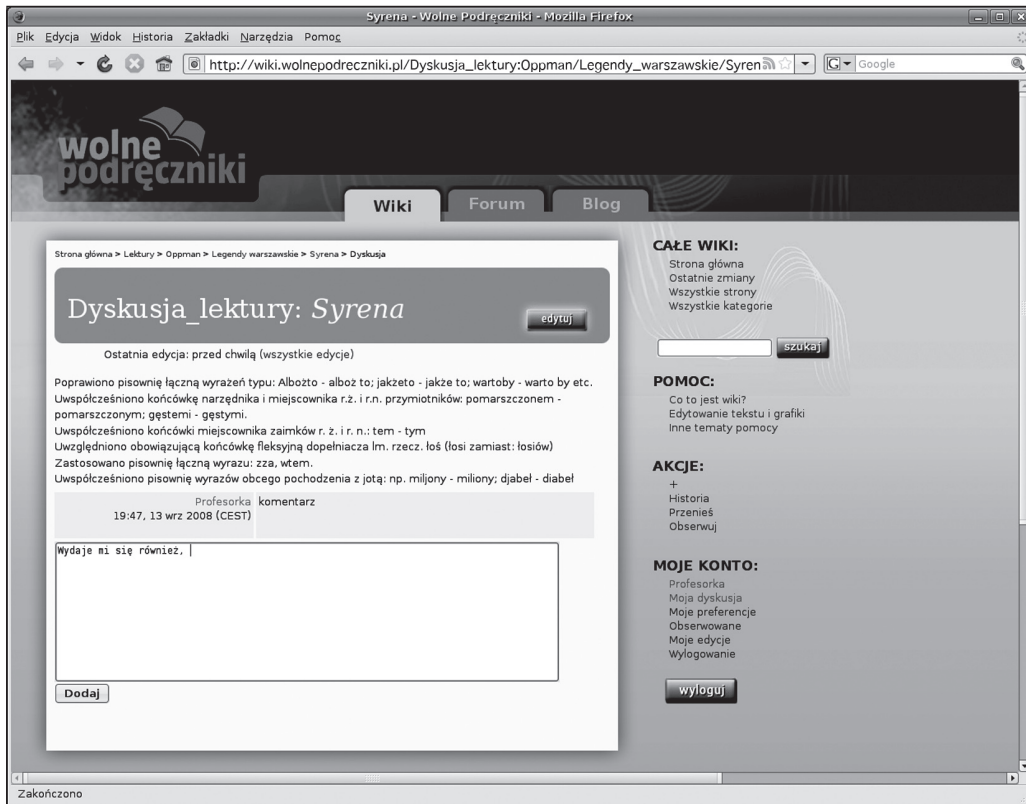

Fig. 11b. Przykład dyskusji o współcześnieniu.

5. Prawo autorskie

Lektury szkolne to utwory literackie. Prawo autorskie chroni utwory przyznając ich twórcom wyłączne prawa do korzystania z nich na wszelkie sposoby (tzw. autorskie prawa majątkowe). Prawo chroni również „więź twórcy z utworem”, taką m.in. jak autorstwo utworu, zakazując usuwania z utworu imienia i nazwiska (pseudonimu) autora (tzw. autorskie prawa osobiste).

Prawa majątkowe są ograniczone w czasie i trwają od momentu powstania utworu, przez czas życia twórcy i jeszcze 70 lat po jego śmierci (w niektórych wypadkach ten 70-letni okres liczy się od innego momentu). Z kolei prawa osobiste są nieograniczone w czasie.

Prawa majątkowe są zbywalne, co oznacza, że można je sprzedać lub darować tak, jak przenosi się własność np. samochodu. Twórca może również zezwolić innym na korzystanie z jego utworu bez pozbywania się praw majątkowych, udzielając licencji. Licencja jest podobna do umowy najmu: właściciel mieszkania może je wynająć pozostając właścicielem, jednak na podstawie umowy inna osoba (lokator) uzyskuje prawo do korzystania z mieszkania. Natomiast praw osobistych nie można zbyć (obrazowo tłumacząc, nie można doprowadzić, aby za autora wierszy Zbigniewa Herberta został uznany Czesław Miłosz). O ile zatem twórca może podpisać z wydawcą umowę, na podstawie której jego książka będzie sprzedawana w księgarniach, to pomimo tej umowy autorem książki nadal będzie twórca.

Ochroną prawa autorskiego objęte są również ingerencje w utwór prowadzące do powstania nowych utworów (opracowań), takie jak tłumaczenia, przeróbki i adaptacje. Same opracowania stanowią odrębne chronione prawem utwory, do których wyżej opisane prawa majątkowe i osobiste przysługują twórcom opracowań. Jednak korzystanie z opracowań wymaga zgody twórcy oryginału – np. autora tłumaczonej (a więc opracowywanej) książki.

Prawo autorskie nie chroni wszystkiego i nie zawsze zakazuje korzystania z utworów. Dla rozwoju kultury konieczne jest bowiem istnienie zasobu dóbr, z których każdy może korzystać we własnej twórczości („domena publiczna”). Podstawowym wyznacznikiem przynależności do domeny publicznej jest definicja utworu, którym jest „każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze”. Jeżeli więc mamy do czynienia z dobrem niematerialnym o charakterze nie twórczym, a odtwórczym, lub gdy brak mu jest cech wynikających z indywidualnego wkładu konkretnej osoby, to dobro to nie jest

i nigdy nie było chronione prawem autorskim – należy do domeny publicznej. Taka sytuacja ma miejsce na przykład w przypadku redakcji technicznej utworu (korekty, uwspółcześnienia pisowni) – nie stanowi ona twórczego wkładu do danego dzieła, więc każdy może z niej korzystać.

Ponadto, ochroną prawa autorskiego objęta jest forma (sposób wyrażenia), a nie treść utworów. Wobec tego zakazane jest bez zgody twórcy rozpowszechnianie jego wiersza opisującego zachód słońca. Nie jest jednak zakazane pisanie własnych wierszy opisujących to samo zjawisko. Koncepcja wiersza jako takiego, poszczególne rodzaje wierszy (biały, trzynastozgłoskowiec, itp.) należą do domeny publicznej. Można wobec tego korzystać z cudzej twórczości wykorzystując zawarte w niej niechronione treści (np. doskonaląc warsztat w oparciu o lekturę dorobku znanych poetów). Jeżeli jednak nasza twórczość oparta będzie o chronione elementy cudzych utworów, to może być rodzajem opracowania. Korzystanie z opracowania, jak już zaznaczono wyżej, wymaga zgody twórcy oryginału. Z kolei przedstawianie cudzej twórczości jako własnej prowadzi do powstania plagiatu.

Domena publiczna to również w pewnym sensie korzystanie z utworów chronionych prawem autorskim w ramach pewnych wąskich wyjątków określonych w przepisach o dozwolonym użytku. Należy tu np. cytowanie i przedrukowywanie.

Wreszcie, do domeny publicznej należą utwory, do których autorskie prawa majątkowe wygasły (czyli te, których autorzy zmarli wcześniej niż 70 lat temu). Korzystanie z tych utworów nie podlega prawie żadnym ograniczeniom – można więc korzystać również z ich chronionej formy (np. na nakręcenie ekranizacji trylogii Henryka Sienkiewicza nie trzeba uzyskiwać niczyjej zgody) i nie trzeba ograniczać się do wąskich wyjątków dozwolonego użytku. Nawet jednak i w tym przypadku należy szanować autorskie prawa osobiste. Ponadto, korzystanie z utworów, do których prawa wygasły, uzależnione jest od ponoszenia opłat na Fundusz Promocji Twórczości (jest to określony w przepisach procent od przychodów). Z uwagi na powyższe ograniczenia prawne, w ramach Wolnych Lektur możliwe jest bez większych problemów udostępnianie lektur, do których autorskie prawa majątkowe już wygasły. Inne lektury mogą być udostępnione tylko, jeżeli ich twórcy (lub podmioty, na które twórca przeniósł prawa, ewentualnie spadkobiercy twórców) wyrażą na to zgodę. Uzyskiwanie takich zgód jest problematyczne przede wszystkim z uwagi na trudności w znalezieniu uprawnionych i w zapewnieniu, że nie istnieją inne podmioty, do których prawa mogłyby należeć w całości lub części.

Udostępnianie lektur w projekcie Wolnych Lektur nie byłoby możliwe bez pracy uczestników tego projektu, którzy za pomocą oprogramowania wiki opracowują teksty, jakie do projektu trafiają z Biblioteki Narodowej. Opracowanie polega na korekcie błędów oprogramowania rozpoznającego tekst, wprowadzaniu metadanych oraz tzw. tagów języka XML, dzięki któremu lektury mogą być później automatycznie przetwarzane. Praca uczestników polega również na umieszczaniu w lekturach przypisów wyjaśniających np. co bardziej archaiczne zwroty.

Praca uczestników projektu, choć niewątpliwie ciężka i niezwykle wartościowa (bez niej lektury nie byłyby tak łatwe w użyciu), w przeważającej większości nie prowadzi do powstania przedmiotów prawa autorskiego. Dzieje się tak dlatego, że trudno jest dopatrzeć się indywidualnej twórczości w czynnościach korektorskich i tym podobnych, które podyktowane są z góry określonymi wymogami. Do ewentualnej twórczości, choć też w ograniczonym zakresie, może dojść w zasadzie tylko przy redakcji przypisów.

Na wypadek uznania, że wkład uczestników zawiera chronione prawem utwory, organizatorzy wymagają od każdego z nich udzielenia licencji. Zgodnie z zasadą wolontariatu, licencja taka jest udzielana nieodpłatnie prowadzącej projekt Fundacji Nowoczesna Polska. Zawiera ona również upoważnienie dla Fundacji do udzielania dalszych licencji (sublicencji) użytkownikom Wolnych Lektur, jednakże wyłącznie na zasadach wskazanych w oświadczeniu uczestnika wolnych licencji (GNU FDL i CC-BY-SA). Dzięki tym wolnym licencjom, użytkownicy portalu Wolne Lektury będą mogli swobodnie korzystać z lektur – zakres wolnych licencji jest bowiem bardzo szeroki, a uprawnienia użytkownika są porównywalne do uprawnień podmiotu praw autorskich.

Z tego powodu do rozpoczęcia prac na wiki projektu konieczna jest rejestracja (zob. **Fig 12a–12c**). Po dokonaniu rejestracji na podany adres mailowy przyślemy dokument z tekstem zgody na udzielenie licencji. Bardzo prosimy o wydrukowanie go, podpisanie i wysłanie na adres Fundacji:

Fundacja Nowoczesna Polska
ul. Marszałkowska 84/92 lok. 125
00-514 Warszawa

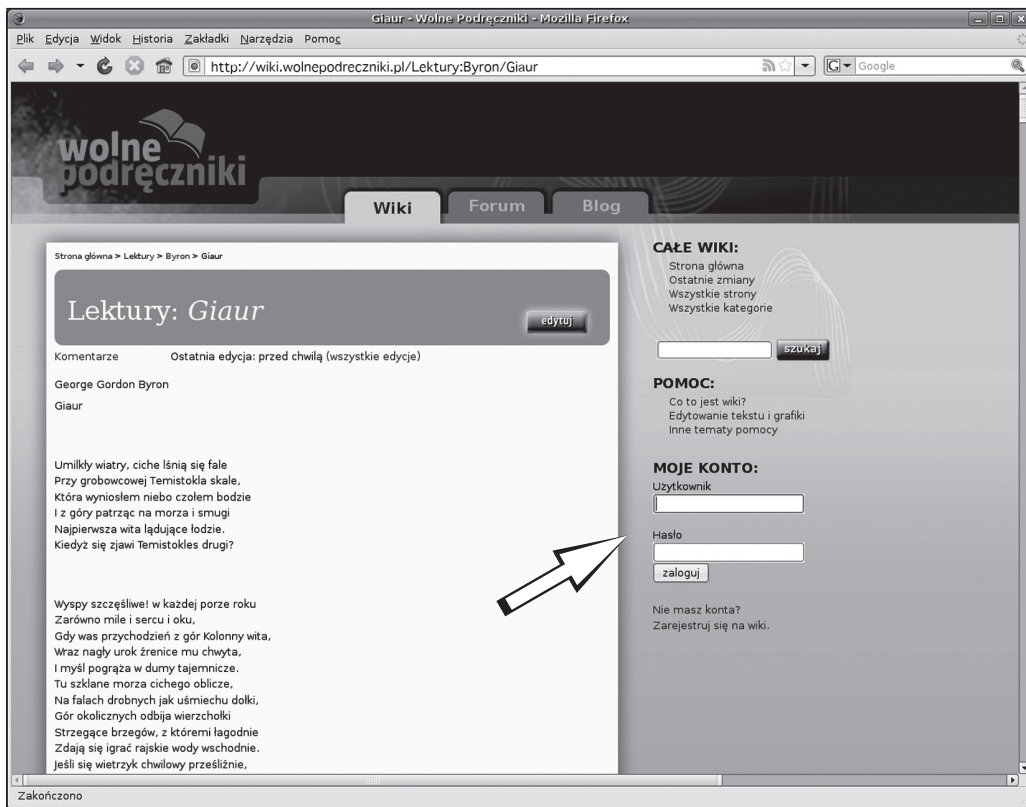

Fig. 12a. Rejestracja na wiki Wolnych Lektur. Okienko logowania.

Logowanie / rejestracja - Wolne Podręczniki - Mozilla Firefox

Plik Edycja Widok Historia Zakładki Narzędzia Pomoc

http://wiki.wolnepodreczniki.pl/index.php?title=Specjalna:Zaloguj&returnto=Specjalna:Zaloguj

Załącz nowe konto

Masz już konto? Zaloguj się.

Imię i nazwisko

Adres e-mail (nie udostępniamy go nikomu)

Telefon (pomocny w nagłych przypadkach, nieobowiązkowy)

Nazwa użytkownika (np. ImięNazwisko)

Hasło do konta

Powtórz hasło (zeby uniknąć pomyłek przy wpisywaniu)

☐ Zapisz mnie do buletynu
 Ważne informacje o Wolnych Podręcznikach prosto do Twojej skrzynki e-mail. Nie częściej niż raz w miesiącu.

☒ Chcę pozostać zalogowany po opuszczeniu tego serwisu
 Zaznacz, jeśli z tego komputera korzystasz tylko Ty.

Poprzez wysłanie niniejszego formularza **potwierdzam prawdziwość danych** do niego wprowadzonych oraz **wyrażam zgodę na przetwarzanie moich danych osobowych dla celów komunikacji w ramach projektu "Wolne Podręczniki"** zgodnie z Ustawą z dnia 29.08.1997 r. o ochronie danych osobowych. (Dz. U z 2002 r. nr 101 poz. 926, t. jedn. z późn. zm.). Administratorem danych jest fundacja Nowoczesna Polska z siedzibą w Warszawie, ul. Marszałkowska 84/92, kod pocztowy 00-514. Fundacja Nowoczesna Polska informuje, że podanie danych jest dobrowolne, a ponadto, że osobom, których dane są zbierane przysługuje prawo dostępu do treści swoich danych oraz ich poprawiania.

Zapoznałem się z treścią oświadczenia o udzieleniu licencji i potwierdzę złożenie tego oświadczenia przesyłając Fundacji podpisany egzemplarz.

Uczestnicy projektu zgadzają się z Ump i Kodeksem postępowania.

POMOC:

Co to jest wiki?
 Edytowanie tekstu i grafiki
 Inne tematy pomocy

MOJE KONTO:

Użytkownik

Hasło

Nie masz konta?
 Zarejestruj się na wiki.

Zakończono

Fig. 12b. Rejestracja na wiki Wolnych Lektur. Zakładanie nowego konta.

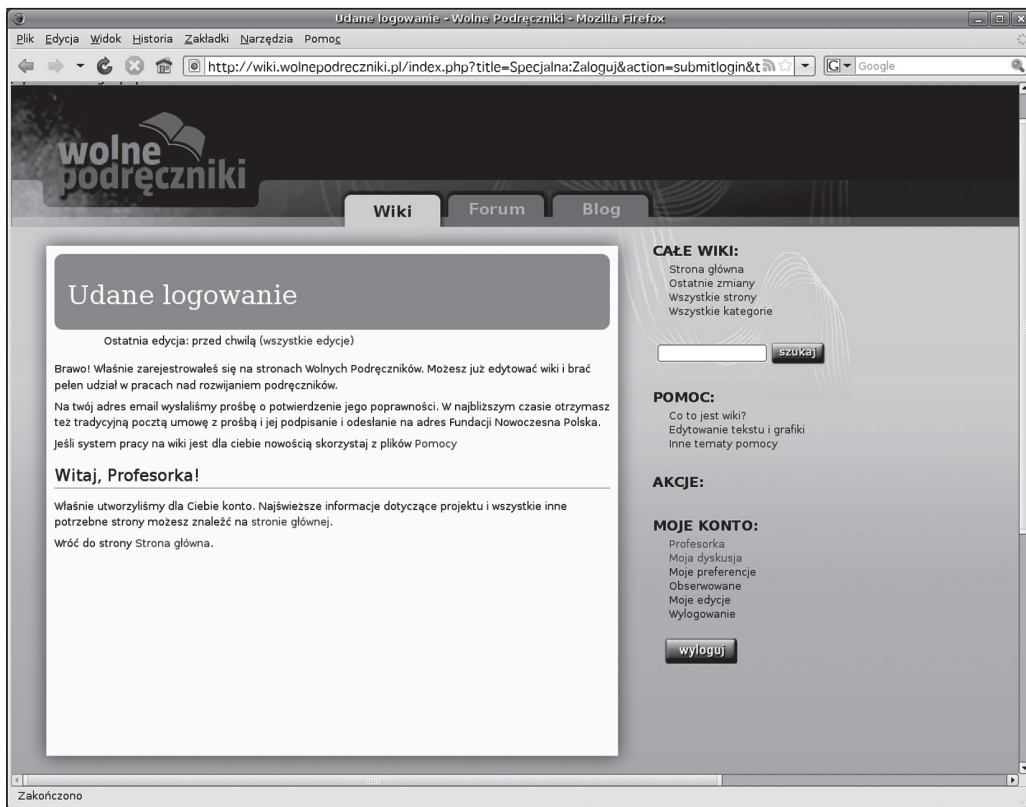

Fig. 12c. Rejestracja na wiki Wolnych Lektur. Udane logowanie.

6. Przykładowe scenariusze lekcji z wykorzystaniem utworów ze strony Wolnych Lektur

Autorka: Małgorzata Brudzyńska

Scenariusz I

Lekcja dla klasy I liceum. Opracowana na dwie jednostki lekcyjne.

Temat: Jana Kochanowskiego wskazówki jak żyć zawarte w *Pieśniach*.

Cele:

- poznanie renesansowego światopoglądu poety,
- wskazanie antycznych, chrześcijańskich i narodowych źródeł takiego systemu wartości,
- poznanie pieśni jako gatunku lirycznego, głęboko refleksyjnego,
- kształcenie umiejętności interpretacyjnych uczniów,
- kształcenie umiejętności pracy z komputerem.

1. Przypomnienie w rozmowie z uczniami głównych idei Horacjańskich wywodzących się z filozofii stoików i epikurejczyków. Przypomnienie filozofów starożytnych: Epikura, Zenona z Kition, Marka Aureliusza, Seneki. Przywołanie pojęcia cnoty oraz virtus. Szczęście i brak cierpienia jako cel życia człowieka. Panteizm. Człowiek wobec Boga i świata. Pojęcie *carpe diem*.
2. Rozmowa o potrzebie spójnego systemu wartości jako etycznego drogowskazu w życiu każdego człowieka.
3. Przywołanie pieśni jako gatunku Horacjańskiego. Istota tekstu lirycznego (podmiot liryczny, subiektywizacja świata przedstawionego, refleksyjność, itd.)
4. Podział uczniów na grupy (8 grup skupionych przy 8 komputerach)

5. Rozdanie zadań interpretacyjnych według założeń zawartych w temacie lekcji. Każda grupa dostaje wybraną Pieśń do opracowania.
6. **Praca z komputerem.** Podanie adresu strony **Wolne Lektury**. Odszukanie **półki** przygotowanej przez nauczyciela dla uczniów klasy I.
7. Odszukanie wskazanych dla każdej grupy Pieśni. Praca nad tekstem. Zaznaczenie wartości **z przywołaniem odpowiednich cytatów. Poszukiwanie motywów** pojawiających się w tekstach.
8. Prezentacja zadań wykonanych przez poszczególne grupy. Szczegółowe omówienie efektów pracy interpretacyjnej:
 - Pieśń IX (Chcemy sobie być radzi?). Postawa stoicka jako jedyna godna mędrca droga życiowa. Wartość cnoty, pochwała rozumu.
 - Pieśń V (Wieczna sromota). Pochwała postawy obywatelskiej, patriotyzmu, odwagi i wszystkich zalet wojownika. Pieśń – apel polityczny, ujawnia nowe, renesansowe podejście do problemu obronności kraju.
 - Pieśń XII (O cnocie) pochwała aktywności społecznej człowieka – obywatela. *A jeśli komu droga otwarta do nieba, Tym co służą ojczyźnie.*
 - Pieśń XIX (O dobrej sławie). Tekst o tragedii przemijania i zdobywaniu dobrego imienia jako jedynej możliwości przeciwstawienia się znikomości świata materialnego i śmierci.
 - Pieśń XXV (Czego chcesz od nas, Panie). Hymn pochwalny do Boga. Pochwała postawy chrześcijańskiej (pokory, zaufania wobec Boga, afirmacji dla Bożego dzieła, porządku świata, itd.)
 - Pieśń XXIV (O sławie). Horacjański topos sławy poetyckiej jako antidotum przeciw śmierci i zapomnieniu. Wyniesienie poety na wyżyny – boskość dzięki nieśmiertelności jego poezji.
 - Pieśń II (Serce roście). Wartości moralne (sumienie) człowieka są gwarancją jego szczęścia i życiowej satysfakcji.
 - Pieśń XX (Miło szaleć). Pochwała epikurejskiej (za Horacym) postawy *carpe diem*. Radość życia, zabawa i przyjemność jako istotne wartości. Połączenie postawy epikurejskiej, stoickiej i chrześcijańskiej (idea Bożej Opatrzności).
9. Wnioski: System wartości wyrażony przez Kochanowskiego w *Pieśniach* jest zgodny z zasadami europejskiego renesansu i łączy antyk, Biblię, chrześcijaństwo z doświadczeniem życiowym poety.

Do domu: Po lekturze *Pieśni* wypisz co najmniej pięć najczęściej pojawiających się tam motywów i sporządź krótką (jednostronicową) notatkę o tym, jak Jan Kochanowski pojmował szczęście człowieka.

Scenariusz II

Lekcja dla klasy II liceum.

Temat: Historia jako fatum i Hegłowska hipoteza dziejów w *Nie-Boskiej komedii* Zygmunta Krasińskiego.

Cele:

- pogłębienie interpretacji dramatu,
- poznanie i zrozumienie problemów społecznych w nim przedstawionych,
- ćwiczenie umiejętności pracy z tekstem i twórczego zastosowania komputera na lekcji języka polskiego.

1. Przedstawienie przez uczniów (wyznaczonych do przejrzenia tekstów np. *Historii filozofii* W. Tatarkiewicza czy *Spotkań z filozofią* A. Sikory) poglądów Hegla na temat człowieka wobec historii, filozofii dziejów i tragizmu losu determinowanego wydarzeniami historycznymi.
2. Przybliżenie przez wyznaczonego ucznia tej części biografii Krasińskiego, która wyjaśnia jego lęki przed rewolucją. Doświadczenia i obserwacje poety, które wpłynęły na podjęcie tematu rewolucji.
3. Hrabia Henryk jako bohater romantyczny. Swobodna rozmowa z uczniami. Interpretacja postaci bohatera w kontekście:
 - biografii autora,
 - wydarzeń historycznych (po rewolucji francuskiej i robotniczych zamieszkach we Francji),
 - przemian społecznych w postfeudalnej Europie.
4. W dalszej rozmowie próba uchwycenia istoty tragizmu bohatera. Interpretacja przemiany wewnętrznej postaci. Zrozumienie intencji Hrabiego i jego decyzji.
5. Praca indywidualna ucznia: wejdź na stronę Wolne Lektury, odszukaj tekst *Nie-Boskiej*, posługując się odpowiednio wybranymi motywami i tematami znajdź fragmenty, które dowiodą, że inni bohaterowie dramatu również są poddani działaniu historycznego fatum (Pankracy, Leonard).

6. Wnioski: życiem bohatera rządzi determinizm historyczny i społeczny. Hrabia Henryk (podobnie jak inni bohaterowie dramatu Krasińskiego) jest bohaterem tragicznym według Hegłowskiego rozumienia tego terminu. Los człowieka nie zależy od niego samego. Jest rezultatem zgodności, lub jej braku, między celami jednostki a potrzebami rozwoju dziejowego.

Praca domowa: Przeczytaj jeszcze raz ostatnią scenę *Nie-Boskiej* rozgrywającą się w Okopach Świętej Trójcy. Znajdź w słowniku lub w internecie znaczenie terminu providencjalizm, wywodzący się z filozofii św. Augustyna. Sporządź notatkę, w której krótko przedstawisz, jak Krasiński łączy myśl obu filozofów i udowodnisz, że *Nie-Boska* jest dramatem historiozoficznym. Wykorzystaj w tym celu odpowiednio wybrane motywy i tematy literackie zaznaczone w publikacji na stronie Wolnych Lektur.

